

Bolo to v júli (v žatve) po krátkej predvečernej búrke.

Lieskov, malá podhorská dedina, voňal príjemným letným chladom, šumel cvrkotom svrčkov a hučal zdvihnutou vodou v potoku. Povetrie sa hýbalo slabým severným vetríkom, ochladeným prudkou, krátkou prehánkou, ale nepoddávalo sa mu, iba pomaly, veľmi pomaly popúšťalo z horúčavy, bola prišla do Lieskova s ránom, rozohriala cestu, maličké dvory a na chalupách steny a pobúrila ľudí.

V predposlednej lieskovskej chalupe na hornom konci dediny Zita Černeková počúvala rádio. Na kuchyni mala otvorené dvere, obrátené k maličkému dvoru a k betónovému mostíku, tým sa ponad potok chodilo na širokú cestu. Dverami jej do teplej kuchyne zavieval príjemný chlad. Rádio mala postavené v kuchyni na pevnej drevenej konzole. To bolo! spomenula si zrazu Zita. Kúpili si rádio, aj oni... usmiala sa nad spomienkami, ako Černek, jej muž, spravil z bukového dreva konzolu, pribil ju mocnými klincami na stenu nad veľký sivý hubáň. Zita naň pozrela, i na „starú dievku“, na smiešnu a skromnú, nikdy nekvitnúcu kvetinu, ako sa z hubáňa hlboko ťahá hnedolilavými stonkami a sivozelenými tučnými lístkami. Čoskoro bude na dlážke, pomyslela si.

Deti už spali a Černek nebol doma.

Zita počúvala večerný program, prenos zo súdu (súd sa konal v meste v ten deň popoludní), „Obžalovaný Majerský,“ počúvala z rádia pevný prokurátorov hlas, „podľa výpovedí svedkov ste rozvratník a sabotér, rozvracali ste družstvo, opovržlivo ste sa vyjadrovali o sovietskych kombajnoch a napomáhali ste kulacké bunky, ktorých cieľom je znemožniť v Temešanoch prechod od individuálneho ku kolektívnemu hospodáre-

niu. Priznávate sa?“ – „Družstvo som nerozvracal a nič som nesabotoval,“ počula Zita Černeková Majerského známy, už zahriaknutý hlas, „nikdy som nevidel sovietsky kombajn, kulacké bunky som nenapomáhal.“ – „Luháte, obžalovaný Majerský!“ Zita sa striasla pod jedovatým prokurátorovým hlasom. „Svedkovia dokázali nad všetku pochybnosť, že ste rozvracali a sabotovali družstvo, že ste sa opovržlivo vyjadrovali o sovietskych kombajnoch a že ste napomáhali kulacké bunky v Temešanoch. Priznávate sa?“ – „Áno – súdruh prokurátor...“ – „Vidíte, obžalovaný Majerský! Upozorňujem vás, aby ste neodporovali a neluhali! Pamätajte, ste pred súdom! Všetko, čoho ste sa v poslednom čase dopustili, vyplýva celkom jasne z vašej minulosti. Boli ste v slávnom Slovenskom národnom povstaní a už tam ste svoju jednotku opustili s tým úmyslom, aby ste ju zradili a vydali do rúk nepriateľa...“ – „Nezradil som,“ ozval sa Majerský tichým zahriaknutým hlasom, „súdruh prokurátor...“ Zita Černeková si sadla na lavicu pod „starú dievku“ a rukami sa oprela o stôl. „Lepšie by bolo, obžalovaný Majerský, keby ste mlčali,“ ozval sa pevný jedovatý prokurátorov hlas. „Svedok súdruh Černek, povedzte nám, ako to bolo s obžalovaným Majerským v slávnom Slovenskom národnom povstaní, respektíve po zatlačení Povstania do hôr!“ Zita rýchle dýchala, rádio jej bez hlasu šumelo nad hlavou, zdesene čakala, čo jej muž povie o Majerskom.

Prešla chvíľka.

Rádio bez hlasu šumelo, zdalo sa, že na plech padá zrno.

Zita čakala. „Súdruh predseda,“ ozval sa prokurátor, „ráčte prečítať výpoveď svedka Černeka!“ V rádiu si predseda súdu dva razy odkašlal. „S obžalovaným Jozefom Majerským,“ začal predseda čítať Černekovu výpoveď, „som bol v našom slávnom Slovenskom národnom povstaní a približne do polovice februára roku 1945 som bol s ním v horách po zatlačení Slovenského národného povstania do hôr fašistickými okupantmi. Vtedy, bolo to v polovici februára, obžalovaný Majerský ušiel od našej jednotky s tým úmyslom, že ju zradí a vydá do rúk fašistickým okupantom...“ Zita zdesene počúvala predsedov monotónny, ničím nezvlnený hlas, dívala sa do kúta medzi kuchynské a izbené dvere a chvela sa lútosťou k Majerskému a hnevom na svojho muža, meniacim sa na hlbokú nenávisť.

Vonku za potokom na ceste sa skrížilo dvoje svetiel a obehli sa tam dve autá.

*

Temer sedem rokov predtým, vo februári v päťštyridsiatom roku, ako vždy v noci Lieskov bol tichý a zatemnený. Chalupy sa šereli nad špinavým snehom a v šerých stenách sa černeli okná.

Hans Moeller, nemecký vojak (matka mu umrela v ten deň, čo ho porodila), stál na stráži na hornom konci pred Hankovou chalupou, poslednou v Lieskove, prestupoval z nohy na nohu a v polodriemotách sa chvíľami zapodieval myšlienkou, že nie je najnešťastnejším človekom na svete. Vojna už iste nepotrvá dlho, oberleutnant Hals nie je zlý človek – a keby ho aj zabili, nemal by za ním kto plakať... Moeller prestupoval z nohy na nohu a myslel na to, že nešťastnejší je vojak... Áno, taký, čo ho matka oplakáva... Odvrátený bol od Lieskova a díval sa do noci, zbelenej starým snehom, do temných bukových a jedľových hôr za Lieskovom a do temnej zamračenej oblohy.

Poniže Hankovej chalupy v novej Černekovej, predposlednej lieskovskej chalupe, Černekova žena Zita si kolísala sedemmesačného chorého chlapca. Z hlavy si zložila teplú zelenú kvetovanú šatku, v ostrom svetle žiarovky zavesenej nad stolom sa jej zaleskli hnedé kučeravé vlasy, a keď si sadla na lavicu a sklonila sa nad kolísku – na spánok už zoblečená z bieleho hrubého svetra, z červenej zástery a z hrubých hnedých šiat, obutá len v tmavomodrých papučkách – a keď sa vyrovnala, že vstane, prenesie si kolísku k posteli a ľahne si, vošiel jej do nezamknutej kuchyne Majerský, vysoký štíhly chlap, ticho zatvoril za sebou dvere, strípok nad jej haditými ramenami a haditou postavou, ostal stáť pred dvermi a nehýbal sa ďalej. „Čo...“ vyrazil po chvíľke zo seba. „To si ty, Zitka – ?“

„Ja – a –“

„Ty tu bývaš?“

„Tu.“

„Sú Nemci v dedine?“

„Sú!“

„Aj tu – u teba?“

„Nie, nie – ale – odíď, Jožo, preboha!, Nemci sú v dedine – ale poč-

kaj – “ Zite, Černekovej žene, začali hnedé oči temnieť hnevom „ – čo je? Kde si sa tu...? Načo si sem prišiel? Sem? Ku mne? Bože, čo teraz?“

„Zitka!“

„Nie, Jožo – ale počkaj – nie, odíď, ber sa mi z domu, choď si niekde inde – !“

„Zitka,“ povedal jej Majerský, „hladný som – a strašne ma bolia oči – “

Keď potom stíchol hlasný šepot, chvíľu nevraveli nič, len sa obaja dívali. Majerský sa díval na Zitu slziacimi očami, na hladkú tvár, širokú v lícach a širšiu v čele, na tvár plniacu sa hnevom, na dlhý hladký krk, na hlboký oblúk bielej košele, stiahnutý prevlečenou šnúrkou, a Zita sa dívala vydesenými a zlostnými očami na neho. Obaja si dobre začali cítiť bijúce srdce, obom sa leskli oči vo svetle žiarovky, zosilnenom bielym, kde-tu kvetovaným tienidlom, obaja sa zľakli seba a v Zite sa zvířil strach z nemeckých vojakov (koncom januára boli prišli do Lieskova a boli v ňom už tri týždne, zamĺkli, tichí ako zelenosivá plesnina, obrastajúca kus horkého chleba), obom vyšiel na chrbát a na prsia pot.

V malej Zitinej kuchyni bolo veľmi teplo a Majerskému sa na hnedých bagančiach začal topiť nalepený sneh a stekať na jedľovú dlážku. Okolo nôh sa mu pomaly rozlieval do špinavej mláčky.

„Aj ty si...?“ opýtala sa hlasným šeptom Zita Majerského. „A čo – ?“

„Aj,“ povedal Majerský a trochu pohol páliacimi rukami, stisol orosenú pušku. „A, Zitka, ty ako...? Ja som prišiel, lebo som počul kolísať – tu je, reku, niekto hore – tu sú ľudia – “

Zita vyskočila od kolísky. Biela košeľa sa jej zdvihla na prsiach. Kolíska sa ešte párkrát zahojdala sem i ta. „Pod!“ Otvorila dvere do tmavej izby, z izby sa vydul vlhký chlad, lebo tam Zita nekúrila.

Majerského po príjemnom teplom kuchynskom vzduchu udrela do nosa a do boľavých očí studená, vlhká stuchlina. Zastal v izbených dverách. Z hnedých bagančí mu na prah odpadli kusy stlačeného špinavého snehu a začali sa topiť na špinavú mláčku.

„Pod!“ povedala hlasným a ostrým šeptom Zita. „Pod sem! Musíme zatvoriť, aby sa nesvietilo cez okná! Tu na izbe nemám zatemnené.“

„A čo...?“ opýtal sa Majerský. „Zitka, ty si takto sama a – ?“

Zita ticho zatvorila izbené dvere, nepovedala nič, ani Majerský sa jej

už nič nepýtal, iba v tmavej izbe počúval, ako odostiela posteľ, založenú dvoma veľkými perinami a tromi poduškami.

Po ťažkej prikrývke odhodila na druhú posteľ periny, na ne tri podušky. „Sem si ľahni,“ povedala mu a ukázala na belejúcu sa postelnú plachtu, „tak ako si – potom ti donesiem niečo teplého, ohreješ sa, povieš mi, čo si... Tu povyššie nás pred Hankovou chalupou stojí vojak. Nezbadal ťa?“

„Ale, Zitka, ja – nie, nezbadal, ale ja idem! Bol by strieľal.“

„Ľahni si!“

Majerský si ľahol do Zitinej postele v mokrých bagančiach, ovino-vačkách, v špinavej a prepotenej uniforme, na prsia si položil vojenskú čiapku a vedľa seba orosenú pušku.

Zita položila na neho tri podušky, na ne obe periny, posteľ zastlala tak, ako bola, periny popritískala, uhladila a zakryla ich ťažkou prikrývkou. Urovnala a prihladila aj druhú posteľ. Odchýlila kuchynské dvere (svetlo z rozsvietenej kuchyne veľmi ostro preťalo tmavú izbu), rýchle si všetko prezrela, najmä či sa jedna posteľ podobá druhej.

Podobali sa, obidve boli rovnaké, rovnako vedľa seba stáli, prikryté ťažkými červenými prikrývkami.

Dvere odchýlila ešte viac, ešte raz pozrela na zastlané postele, prekížla do kuchyne a dvere zatvorila. V kuchyni si, vydesená a rozrušená, obliekla hrubý biely sveter, potom z postele uchytila hnedé šaty, odhodila ich, napochytre si natiahla spodnú sukňu z belasého flanelu, striasla sa, lebo krkom, hlboko nahým chrbtom a prsami a nahými ramenami jej do tela bol prenikol izbený chlad, a pozrela na spiaceho chlapca.

Ležal ticho, dýchal hlasnými krátkymi výdychmi, stenal. Tvár mal červenú, rozpálenú od horúčky.

Zita ovinula na lampu, ostro svietiacu nad stolom, široký konopný uterák, aby ostré svetlo chlapca nebudilo, potom sa obrátila a pozrela na sporák, teplý od žeravého uhlia. „Bože môj!“ šepla. „Čo teraz?“ Ticho priložila do sporáka. Obrátila sa, bezradne hľadela pred seba, na myslí so všetkým, čo sa v Lieskove stalo od začiatku októbra, keď nemecké vojsko vytlačilo z Lieskova partizánov a vypálilo sedemnášť chalúp. Myslela na chlapov. Nemci ich odvliekli, ženy upálili i deti. Ľudia sa udávali, bože...! Gardisti udávali a potom sa udávali sami. Pre všeličo sa udávali, vyzrádzali. Staré hriechy im poprichodili na um, škriepky, zva-

dy, staré súdy a pomsty. Bože, čo teraz? Keby tak niekto vedel, že je tu partizán! Ako človek môže udať človeka? Mala ho vyhnať ako psa, mala mu povedať, aby sa vrátil, odkiaľ prišiel, aby šiel inde. Mala, bože môj, mala mu povedať – veď mu aj povedala – čo teraz? Terajší Nemci nie sú tí najhorší, ale niekedy chodia po domoch, kupujú mlieko, ovocie – nič nasilu neberú, platia za všetko, aj za chlieb... Zita lesknúcimi sa očami bezradne pozrela na chlapca, rozpáleného po ťažkej chrípke. Nepokojne začala chodiť po kuchyni, obutá v modrých papučkách, oblečená v bielej tenkej košeli, v hrubom bielom svetri a v belasej sukni. Prečo sa nespýtala, pomyslela si na Majerského, prečo sa nespýtala, či nevidel jej muža, Černeka Miša, či nevie, kde je? Mala mu povedať, že ona už nie je Zita Furková, ani Ragalová, ako bola kedysi, ale Černeková, za Miša Černeka sa vydala... Bála sa ísť za Majerským do izby a myslou sa jej hnali kusy života. Prvý raz sa vydala za Ragalu, potom za Černeka, za sezónneho robotníka, bola s ním v Čechách na robotách cez niekoľko sezón... Zita nepokojne chodila po kuchyni, pozerala po stenách. Bože môj, čo teraz? Chalupu on postavil, Mišo Černek, izbu, kuchyňu a komoru, maličká chalupa, maličký dvor, postavil si to hneď pred vojnou, v tom roku sa už toto všetko začalo... Zite padli oči na stenu, na tmavé flaky. Chudák, tu si ju postavil, tu na vlhkej lúke pri potoku, iného pozemku nemal, vlhká je, kameň ťahá vodu do múrov, dvíha ju, pije zo zeme, zo základov... Všetkého ostalo zrazu Zite ľúto, Černeka, chalupy, vlhkých múrov, maličkého dvora a betónového mostíka. Zazrela ho v duchu, ako spája maličký dvor so širokou cestou. Mala ho vyhnať, mala sa ho aspoň opýtať, myslela Zita na Majerského, myslela na muža, na chalupu, na chorého chlapca, nepokojne chodila po kuchyni. Bože, v októbri všetko ostalo, ako bolo, ale keby tak teraz... Zita videla v duchu horiaci Lieskov. Všetko toto ostalo, ale keby tak Nemci vedeli... Nemecké vojsko vtrhlo do Lieskova v októbri v štyriaštyridsiatom a po celodennom boji z neho vytlačilo partizánov. Horeli domy a chalupy, ale Černekova chalupa nevyhorela. Hoci veliteľ major Otto Schwind, štíhly elegán v bielych rukavičkách, dostal od lieskovských gardistov zoznam deviatich chlapov partizánov, Černek, Zitin muž, nebol na zozname, a hoci Schwind dal do bývalej kúrie zohnať všetkých chlapov od šestnástich do šesťdesiatich rokov a vyšetroval ich, ani tak sa nedozvedel, že Černek odišiel

k partizánom. Zhromaždených chlapov dal odvieť a potom dal vypáliť sedemnásť lieskovských chalúp. „Prečo sedemnásť, Herr Major?“ osmelil sa opýtať pridelený scharführer. „Naša svätá vojna sa nesmie pred ničím zastaviť!“ pripomenul mu Schwind, ako neprestajne pripomínal sebe a iným. „A prečo sedemnásť? Dnes je sedemnásteho! Keby bolo zajtra, vypálili by sme osemnásť!“ Veril ešte v svätú vojnu, a preto dal v Lieskove do žien a detí utekajúcich z chalúp, zapálených fosforovými platničkami, strieľať a štyri utekajúce deti dal pohádzať do plameňov horiacej Turčokovej chalupy. Štyri... Vojaci ich chytili... Sedemnásť chalúp... Zita bola temer bez seba, chodila nepokojne po kuchyni. Sedemnásť chalúp zhorelo, táto ostala, vojaci odišli a ľudia nariekali, dusili sa hnevom, keď si pochovávali mŕtvych. To bol zázrak, hovorievala si, to bol zázrak, že ostala chalupa s chlapcom a so mnou... Zita zastala na prostred kuchyne, v nohách cítila, ako dobre sa jej stojí na jedľovej dlážke. Zázrak! Vždy si len tak hovorievala. Možno ma ešte stihne trest, povedala si. Mala som ho vyhnať, myslela na Majerského, mala! Bože môj, čo teraz? Nemci sú v dedine, plno ich je –

Nemecké vojsko bolo ubytované v škole a v bývalej kúrii, sčasti premenenej na kancelárie lieskovskej pily.

„Herr Oberleutnant,“ okríkol v kúrii, kde bolo miestne veliteľstvo, veliteľa lieskovskej posádky, oberleutnanta Paula Halsu, oberscharführer Obmann, veliteľ jednotky (prišiel s ňou do Lieskova na aute), „ach – tak sa mi zdá, že veľa spíte!“

„Áno, Herr Oberscharführer,“ povedal oberleutnant Hals a začal sa obliekať. „Prosím, Herr Oberscharführer – pekne vás vítam –“

„Škoda toľko spať,“ povedal mu Obmann, „dosť sa vyspíte v hrobe. Počkajte si radšej na hrob!“

„Prosím, Herr Oberscharführer!“

„Na hrob si počkajte! Partizáni vám vykopú jamu, bude sa vám v nej ležať – haha – ako v sedemnásťročnej...!“

„Prosím, Herr Oberscharführer!“

„Vy idiot!“ skríkol na neho oberscharführer Obmann. „Kretén! Keby tak už bolo po vojne – to by bolo, čo?“ Odišiel z veliteľstva so svojimi ôsmimi chlapmi.

Oberleutnant Hals sa obliekal. Hanbil sa pred vojakmi a pred unter-

offizierom Köhlom a v tej chvíli si nič tak neželal ako zabiť oberscharführera. Pobiť takých ľudí ako Obmann! Eses, esdé, sipo, gestapo – samý zločinec a vrah! Národ naučili nie pracovať, ale lúpiť a vraždiť! Všade samý blockwart, špicel a udavač – zviera by sa nad ich zverstvami urazilo – a vojna ide dočerta! Blockwarti! Už pred vojnou, v mieri, sledovali každého človeka, aby Hitler vedel aj to, čo sa jeho poddaným sníva. Blockwart, sviňa, má bdieť nad príslušníkmi národa a strany, má sa starať o praktickú spoluprácu členov strany v bloku – a vojna ide dočerta! V armáde blockwartov netreba, ani Obmannov a obmannov! hovoril si v duchu, keď sa obliekal. V armáde ich nebude! Oberscharführer by chcel, aby mu vojaci chytali partizánov – nemá sa čím zabávať, chce sa partizánmi. Nie, v armáde nebude blockwartov!

„Unteroffizier Köhl!“

„Rozkaz, Herr Oberleutnant!“

„Zostaviť hliadku šesť mužov a hliadkovať po obci!“

„Rozkaz, Herr Oberleutnant!“

Bože môj, čo teraz? myslela Zita na Majerského. V izbe leží pod tými perinami, ťažké sú, možno sa tam dusí... Čoho sa mu dať najesť? Hladný je –

Majerského v Zitiných perinách drvil vlhký chlad. Boli studené, dávno nevysušené a neprevetrané na slnku. Nohy mal vysoko nad baganče premočené od hlbokého snehu, namáhavo sa ním bol brodil z hôr do Lieskova. Prezimenú ruku si zdvihol k tvári, nadvihol si nad hlavu podušku a rukou prešiel k prikrývke, aby sa mu ľahšie dýchalo. Poduška mu klesla na tvár a na vystretú ruku a opäť ho začala dusiť. Ľavou rukou sa chytil vlhkej pušky, oprel sa ňou o studený, tvrdo vypchatý slamník a opatrne, aby nepohýbal nad sebou periny, posunul sa ku kraju postele, s tvárou k prikrývke. Vedľa prikrývky päťkrát hlboko vdýchol a vydýchol. Striasla ho zima a začala páliť tvár.

Zitin chlapec sa rozplakal. Trošku sa utíšil, keď ho Zita začala kolísať.

Majerský dobre počul do Zitinej postele, ako v kuchyni na jedľovej dlážke búchajú zodraté kolískové podnohy. Búchali a duneli. V posteli z neho pomaly mizol strach a rozochvenie z prekvapenia, že Zite vošiel do chalupy, ale na tvári, na krku a prsiach ho začala páliť hanba, že prišiel k Zite, ostal u nej, že neušiel, keď ju videl, a že sa jej dal tak skryť.

Ujst? Ako? Spomenul si, že neďaleko je nemecká stráž. Počul z kuchyne búchať a dunieť zodraté podnohy.

Zitin chlapec sa znova rozplakal.

Majerský si pomaly prešiel pravou rukou po tvári a popretieral si boľavé zatvorené oči, popretieral si ich, chcel si do nich vmasírovať tmú, jediný liek, čo na svoje boľavé oči poznal. Už dva týždne, dlhšie... Hnije tam už dávno... Majerský ticho ležal, všetko zrazu videl v duchu jasnejšie. V jedľových horách ďaleko za Lieskovom, pod Bielou skalou, kde sa po rozbití partizánskej roty skrýval s ôsmimi kamarátmi v bunkri, v pevnom, dobre vyloženom jedľovými siahovicami, dva týždne predtým zbadal, že sa nemôže dívať na sneh. V januári napadlo nového snehu, bieleho ako cukor, obloha sa vyjasnila a ostala celkom bez mrakov. Sneh sa v mraze a slnku rozihral množstvom drobučkových kryštálikov, jagajúcich sa ako žiarivé oranžové, zelené a modré iskry. Z jasnej oblohy slnko svietilo do hôr, z jedlí zhadzovalo periny snehu, obloha svietila modrým svetlom, presvitala pomedzi zelené jedľové konáre, hora okolo bunkra vo dne oteplievala – ale Majerský cítil, že mu je čoraz horšie na oči, že v modrej oblohe a bielom snehu sa skrýva jed, ten ho oslepí. „Samý jed je v tom svetle,“ začal hovoriť kamarátom, „hrozný jed!“ Oči ho začali štípať, bolieť, slzeli mu, a keď o dva dni za jasného slnka išiel s kamarátom Baďom k neďalekej studienke na vodu, skríkol na neho šeptom: „Jano, bože môj!“ – „Čo je?“ opýtal sa ho šeptom Jano Baďo, nízky čierny hrbatý chlap. „Čo božekáš?“ – „Nevidím, Jano.“ Majerský si špinavými rukami pritisol zaslzené oči a Jano Baďo ho zaviedol do bunkra. Prešli dva týždne a v tých dvoch týždňoch Majerský začal myslieť: Keby sa len trochu mohol dívať do svetla a na sneh, ušiel by. Všetkých nechaj, nech bárs aj podochnú v bunkri, nech sa požerú od hladu, ujst, aj keby ho hneď mali Nemci chytiť a obesiť! Prečo, prečo! Kričal v sebe a celé dva týždne si špinavým rukávom ošúchaného vojenského plášťa utieral boľavé a slziace oči. „Ja síkam očami!“ povedal neraz v tých strašných dvoch týždňoch ôsmim kamarátom v bunkri. „Očami, chlapci...!“ – „Veru,“ povedal mu čierny hrbatý Jano Baďo, „viac vysíkaš očami ako...!“ Chlapi sa rozosmiali. Majerskému sa sprotivili a zhnusili – okrem mladého Francúza, lebo ten sa nesmial, nerozumel im – a potom Majerský začal myslieť na útek ešte viac. Ušiel, tu je u Zity... Zita Furková, Raga-

lová, za koho je vydatá? Meno má vraj od farára, ten vo svojej farnosti tak pokrstil nejedno dievča za monarchie aj neskôr. Má už malé... Čo mal vykonať? Hnil tam v horách, oči mu hnijú... Ujsť? Ako? Vojaci by možno zbadali, chytili by ho, videli by, že ide odtiaľto od Zity... V Zitinej posteli sa už podušky pomaly začali zohrievať. Majerský si vytieral oči rožkom kanafasovej obliečky na poduške, tlačiacej sa mu na tvár. Oči ho znova temer tak boleli a pálili ako v januári, lebo sa dosť nahľadel do bieleho hlbokého snehu, kým cezeň prešiel do Lieskova. Hnil tam, nemohol tam už vydržať, ušiel... Majerský sa poddával myšlienkam, bodali ho, zvierali. Okrem neho a hrbatého Bađu bol v jedľových horách za Lieskovom aj Černek. „V Lieskove mám ženu a chlapca,“ hovorieval často, ale do Lieskova nezišiel ani raz, ani ostatným kamarátom nedovoliť, aby ta zišli. „To je dedina nebezpečná, je na hlavnej ceste. Stále sú tam Nemci. Nechcem narobiť nešťastia žene a chlapcovi. Nepôjdem ta, kým nebude po vojne. Ani vy sa nesprobujte!“ Raz Majerský nemohol vydržať jedovaté svetlo oblohy a biele svetlo snehu, lebo od očí ho neznesiteľne rozbolela hlava, a vrátil sa zo stráže do bunkra. „Nechce sa ti tam už byť, čo?“ opýtal sa ho Černek nenávistne, po hlase sa mu preplazil jed. „Tak ešte pri sukni by si vydržal, čo?“ – „Nemôžem tam byť,“ povedal Majerský, „lebo skapem.“ – „Skap!“ odsekol Černek. „Prečo tak hovoríš, Mišo?“ – „Lebo to by nás každého mohli bolieť oči, nie?“ Vtedy sa Majerský už rozhodol, že ujde, a povedal si, že ak to bude musieť vykonať, ujde do Lieskova. Všade mohol ujsť, len nie sem do Lieskova, a takto sa dať skryť – !

Z kuchyne bolo počuť do izby zodraté podnohy na Zitinej kolíske, stenanie Zitinho chlapca a blbot ohňa zo sporáka.

Ide dačo ohrievať alebo variť, pomyslel si Majerský a po celom tele okrem vlhkých a studených nôh sa rozohrial hanbou. Tvár ho začala páliť ešte viac. Rýchlejšie začal dýchať. Počul, ako o sporák udrel prázdny kastról. Nevidel nič, ale podľa zvukov z kuchyne – búchala kolíska, v sporáku blbotal oheň, kastról štrkol o sporák – videl dobre, ako Zita stojí pri sporáku a natiahnutou nohou, opretou o podnohu, si kolíše chlapca. Hlad začal Majerskému hnať sliny do úst. Zita Furková, Ragalová – ona mu ešte aj jesť chystá... Majerský sa zrazu ponoril do svojho dávneho života. Zita, veď je to ona... V triatridsiatom roku, keď mala osemnásť rokov, bola

s matkou v Čechách na robotách na veľkostatku v Radotíne u Majerského ako gazdu. Majerský bol vtedy robotníckym gazdom prvý raz a hneď na jar začal tak, ako mu starí gazdovia radili: „Jožo, nič sa ty neboj! Len aby si bol šikovný!“ – „Budeš mať múky, masti a všetkého, aj slaniny!“ – „Aj pupkového užiješ, ak budeš k svetu!“ Majerský uznal, že starí gazdovia mu neradia zle, a na veľkostatku v Radotíne videl, že by ich bolo škoda neposlúchnuť. Šikovný je, pomyslel si, veď to každý o ňom vraví. Zavolať si Furkovú a jej osemnásťročnú Zitu, hadité dievča hnedých kučeravých vlasov, viac sa obracal k Zite než k jej matke a povedal: „Vy dve nebudete chodiť do poľa, budete v kuchyni variť, ale poriadne a veľa, nech sa každý jaksapatrí nažerie, nech sa bárs aj rozpučí!“ Majerský sa potom rozosmial a žmurkol na Zitu. Furková a jej Zita boli na svete už samy. Furko umrel a Zitine staršie sestry boli povydávané za takých ľudí, k akým Furková nechcela ísť. Povedala, že radšej bude ešte so Zitou chodiť na roboty, kým bude vládať, a až sa Zita vydá, pôjde k nej, lebo ju mala zo všetkých piatich dievok najradšej. Obidve, Furková aj Zita, sa potešili Majerského slovám, ostali v kuchyni a začali variť ešte s dvoma dievčatami pre stodvadsať robotníkov, toľko ich mal Majerský na starosti. Začas bolo robotníkom, Furkovej a jej Zite na radotínskom veľkostatku dobre. Dobre bolo, dávno ju pozná, nehanbil sa, takto sa jej dal skryť. Ušiel sem do Lieskova, tu ho kamaráti nebudú hľadať, ale... Majerský v Zitinej posteli počul, ako sa v kuchyni na sporáku praží päť vajec. Áno, päť ich Zita rozbila do kastrolika... Vystrel sa, natiahol si boľavé nohy a chrbát a začal preglgať sliny.

Na Lieskove ležala februárová noc, belela sa kde-tu starým, nedotknutým a bielym, kde-tu rozchodeným a špinavým snehom. Nevypálené a vypálené chalupy stáli do zamračenej oblohy ako veľké tiché hroby. Rozchodený sneh (vo dne naň zo dve hodiny bolo svietilo mdlé slnko) večer zmrzol a chrupčal na širokej ceste pod čižmami, keď oberscharführer Obmann s ôsmimi chlapmi, oblečenými v dlhých bielych plášťoch s kapucňami, pomaly prechádzal Lieskovom, pred každým domom zastal a chvíľku počúval. Auto, dvoch psov a dvoch chlapov nechal na stráži na kraji Lieskova pred pílou.

Lieskov bol temný a tichý.

Vojak Hans Moeller na stráži na hornom konci pred Hankovou chalupou prestupoval unavene z nohy na nohu, hľadel do noci, zbelenej sne-

hom a stemnenej bukovými a jedľovými horami a zamračenou oblohou. „Moderleiwe üöver alle Leiwe,“ šeptal si po münstersky, ale prestal a začal si šepť iné: „Niet lásky nad materinskú lásku – to nie, to nie. Kto je bez matky, nenarobí jej žialu. To je šťastný človek.“ Moeller hľadel na Lieskov a v preziabnutých rukách držal studenú rýchlopalnú pušku.

Lieskov bol tichý.

Oberscharführer Ernst Obmann neveril tomu tichu a postupoval odo dvora ku dvoru. Prejde niekoľkokrát dedinou, rozhodol sa, minie sa mu trocha času, ach, dlhého času, ešte je ďaleko do dennej akcie. Možno sa vyskytne aj nejaká nočná akcia. Ak nie, chlapi si odpočinú na veliteľstve v teple, možno si aj pospia – a oberleutnantovi bude treba ešte niečo pripomenúť. Stráže po dedine sú lenivé a nepozorné! Paul Hals, oberleutnant – kto je to? Vyzerá ako bernardín na penzii! Nedbalec! Treba sa s ním trochu pohrať, rozmiešať mu pohodlnú myseľ, narobiť mu z nej šľahačky, aby – aby... Obmann kráčal tichým Lieskovom odo dvora ku dvoru.

Zita pražila v kuchyni na pomaly sa rozohrievajúcom sporáku päť vajec a nohou, natihnutou ku kolíske, si kolísala stenajúceho chlapca. Od chvíle, čo jej do kuchyne vošiel Majerský, sa jej už podarilo premôcť strach o chlapca, o seba, o Majerského sa už nebála, aj keď ešte neprestajne dusila v sebe výčitky, že ho mala vykázať z domu a vyhnať do noci. Nič iného by si nezaslúžil! ozývalo sa jej v myslí. Čo teraz? Bože môj! Každú chvíľu sem môžu prísť Nemci. Dvere na kuchyni sa nesmú zamykať. Tak rozkázali. Mala som ho vyhnať, mala...! Výčitky v nej doznievali a stíchli, znova sa vrátili a bičovali ju po rozpálenej myslí a chvejúcom sa tele.

Vajcia v kastróliku hustli.

Zita odtiahla kastrólik na kraj sporáka. Bože môj! Čo teraz? Odtiahla kastrólik ešte ďalej na kraj sporáka. Majerskému sa dá najesť, pomyslela si. Možno aj jej mužovi Mišovi sa takto dajú najesť, skryjú ho, ak je nažive. Ktovie kde je? Mnohí už vedia o svojich, ona nevie o Mišovi nič, Majerský sa vráti k partizánom. Nabalí mu, nech aj im niečo donesie, chleba... Opýta sa ho, či nevie o Mišovi... Zita trošku pokrútila kastrólik a pomiešala praženicu olepenou lyžicou. Pomaly a ticho otvorila na sporáku dvierka, priložila ešte tri polená a sporák ticho zatvorila.

Vzoprela sa hnevu na Majerského. Bože môj, veď ho nemožno vyhnať – človeka nemožno vyhnať ako psa – to len Nemci robili, ľudí vyhánali z chalúp, z dedín, nahnali ich do ohňa, deti im do plameňov hádzali... Odstúpila od sporáka, že Majerskému odkrojí chleba. Ale ako bude jesť? V posteli? Posteľ sa pohýbe... Keď sa obrátila ku kredencu, chlapec jej začal plakať. Vrátila sa ku kolíske. Vyhнала by ho do istej smrti, hoci možno... Zita kolísala. Možno – ale nie... Zita zamyslene hľadela do steny, potom do kolísky na chorého chlapca. V Radotíne, v Radotíne... Tam sa jej Majerský zapáčil, len čo ho videla prvý raz. Bol štíhly, vysoký, chudej tváre, urastený a v páse tenký. Oblečené mal nové rajtky, obuté vyleštené čižmy s mäkkými sárkami. Zadívala sa mu vtedy na ostrú, hladko vyholenú tvár, modravo-čiernu tam, kde sa oholil, na úzke čierne fúzičky, na krajoch končité, a na čierne, hladko učesané vlasy. V Radotíne prišla teplá jar. Zita s matkou varila robotníkom a raz po večeri, keď okrem nich nebolo nikoho v kuchyni, Majerský sa smelo opýtal: „Tetka Furková, čo by ste nato povedali, keby som si vzal vašu Zitku? Tak za svoju, za ženu?“ Furková prekvapene pozrela na Majerského, rukami si podoprela boky a pomaly, s úsmevom sa obrátila k zapýrenej Zite. „Ale, pán gazda, prečože tak hovoríte?“ opýtala sa. „Lebo mám Zitku rád, no, páči sa mi a rád ju mám!“ povedal Majerský tak ostro a pevne, že Zita sa mu dala chytiť pod pazuchu. Pritiahol ju k sebe za mäkké podpazušie a ľavou rukou ju pohladil po kučeravých hnedých vlasoch. „Ale, pán gazda!“ povedala po chvíľke Zita a odtiahla sa od neho. Tri týždne sa tešila Furková, jej Zita a tešil sa aj Majerský, lebo Furková oddávna hovorievala „Chudobnému dievčaťu len chlap môže dať trochu radosti!“ a zverila Zitu Majerskému, nehľadela na nič, ani na to, že keď nevidela Zitu, nevidela ani Majerského. Iba po troch týždňoch – Zita sa pamätala, že to bolo raz v máji vo štvrtok – Furková si okríkla Zitu: „S tým gazdom prestaneš!“ – „A čože je? Prečo?“ – „Lebo je ženatý! Kdesi v Temešanoch má ženu a dve deti!“ Zita zbledla, potom sa odrazu veľmi zapýrila. „A kto,“ opýtala sa po dlhej chvíli, „a kto vám to povedal, mama?“ – „Kto? O to sa ty nestaraj!“ Na druhý deň sa Zita osmelila a v Majerského izbe sa opýtala: „Jožko, je to pravda, že máš ženu a deti? Aj my budeme – ja budem v druhom stave.“ Majerský nepovedal nič, iba sa jej a Furkovej dva dni vyhýbal. Mnohí robotníci ho videli veľmi zamysleného. Na tretí

deň prišiel do kuchyne a okríkol Furkovú: „Furková, musíte lepšie variť! Varíte ani pre svine!“ – „A z čohože mám variť? Nedávate, čo by sme potrebovali!“ – „Čože? Ja že nedávam? Kradnete, Furková, odnášate si. Cukor, slaninu...!“ – „Ale, dívajme sa naňho!“ skríkla Furková. „A ty čože robíš, pán gazda? Ty kradneš samý prvý!“ Majerskému sa po oboch líkach a ostrom nose pretiahol dlhý červený flak ako vždy, keď doňho vošla zlosť. „Dobre – dobre teda, Furková, ale draho vám príde toto slovo – a – ostatné si povieme na súde!“ Majerský rozhnevaný odišiel z kuchyne a na druhý deň Furkovú a Zitu zažaloval. Teda, no, nehanbil sa... Sklonená Zita si hľadela na rozpáleného chlapca a kolísala. Majerský zažaloval, nehanbil sa – pre ňu to bola strašná hanba, nikdy nebola na súde, ani mama... Súdili ich, a ony nič nevykonali –

Zitin chlapec ticho a stenavo plakal.

Zita ho obrátila na druhý bok a znova začala kolísať. Zodraté podnohy na kolíske búchali a duneli.

Okolo Černekovej chalupy bola noc veľmi tichá, stíchlo aj chrupčanie snehu Obmannovým vojakom pod čižmami, celý Lieskov bol na hornom konci tichý, akoby ponorený do špinavého oleja.

„Nestoj a nedriem!“ preľal hlboké ticho Obmannov nemecký krik spred Hankovej chalupy, kde stál na stráži nemecký vojak Moeller. „Ty všivavý pes! Takýchto všivavých psov Führer už dávno mal prevariť na mydlo. Chodiť tridsať krokov sem a tridsať krokov ta! Čuš, ty všivavý pes! Už v materi ťa vši žrali! Radšej ťa mali zožrať než – než – chodiť tridsať krokov sem a tridsať krokov ta!“ Obmann sa obrátil a s chlapmi kráčal pred Černekovu chalupu. Zastal pred ňou znova. Strhol sa a počúval. „Čo je to?“ opýtal sa scharführera Kniewalda, mal ho po boku. „Čo to búcha?“

„Neviem.“

„A čo vlastne vieš?“ Obmann si pozrel na svietiace hodinky. Blížilo sa k pol jedenástej.

Podnohy na kolíske pravidelne búchali a duneli.

Oberscharführer Ernst Obmann dávno nepočul taký zvuk a pomyslel si na veľký dieselový motor, umiestnený v betónovom suteréne v mlyne, mlyn kúpil jeho otec v Ahlene, keď mal Ernst tri roky. Takisto dunel ten motor, keď sa hrávali za mlynom, pomyslel si Obmann pred Černekovou

chalupou. Načo je tu motor? Motor? Dynamo? Tajná vysielacia? A kde je motor? Pod zemou? Obmann sa dotkol scharführera Kniewalda. „Scharführer, podme!“

Deväť Nemcov, oblečených v bielych plášťoch s kapucňami na hlave a s rukami na rýchlopalných puškách, sa vhrnulo Zite do kuchyne.

„Bože, ratuj...!“ Zita sa chytila horúceho rámu na sporáku a pravou rukou kolísala chlapca.

„Ach!“ Oberscharführer Obmann sa obrátil k scharführerovi Kniewaldovi a k ostatným, ukázal na kolísku a povedal: „Toto som nikdy nevidel a myslel som, že je to – hahá! – a to je šteňa – hahá! – a nad šteňaťom sučka – hahá! – aká pekná, biela, hotová do postele. Chystá sa, pôjde si ľahnúť! Myslí si, že je už po vojne – že niet vojny – že nikdy nebolo – alebo možno čaká partizána –“

Zitu zdrvil náhly chlad, rozpálila náhla horúčka, lebo nikdy nevidela, že by lieskovskí Nemci boli chodili v bielych plášťoch.

Obmannových chlapov v Zitinej kuchyni oblialo príjemné teplo, vôňa pražených vajec a biela farba Zitinej košele, svetra a pleti, počkali na Obmannov pokyn a potom si jeden po druhom posadali za stôl na lavice. Obmann si sadol na stoličku, obrátil sa k Zite, k izbeným a kuchynským dverám a rozťahol nohy. So zvedavým chladom pozrel na Zitu, na dvíhajúce sa prsia, boky.

Zita sa ľavou rukou držala horúceho rámu na sporáku, pravou si kolísala chlapca, hoci už zaspal, a veľkými, vyplašenými hnedými očami hľadela na Obmanna, hľadela na neho, nemohla sa pohnúť.

Obmann mal hladkú, bledú, chudú tvár. Orlí nos sa mu na nej nízil k očiam a ústam. Líca mu klesali a ustupovali dozadu. Bola to tvár veľmi hladká, nič sa nemohlo na nej zachytiť, bez odozvy by po nej bolo stieklo všetko, čo by jej bol človek povedal. Pozrel od Zity na chlapcov.

Zite sa v tom zazdalo, že má tvár ako oceľový zobák. Na píle takým zobákom štiepajú drevo –

Znova pozrel na Zitu, zovrel ústa, pery sa mu v kútiku stiahli dozadu. Zita prestala kolísať, prebehla k odostlanej posteli a vzala si z nej šaty.

„Aber nein!“ povedal jej Obmann a ukázal ku kolíske. „Aber nein!“ Očervenela. „Ale nechajte ma –!“

„Nein, nein!“

„Ale, preboha vás prosím, majte uznanie, dajte sa mi obliecť!“ vykrikla Zita zdesene a začala sa triasť. „Uznajte, že –!“

„Nein,“ povedal pokojne Obmann, „nein!“ Pozrel po svojich usmievajúcich sa chlapoch a pohľadom sa zastavil na Ottovi Drosselovi, na dvoch pásikoch špinavého leukoplastu, prelepených pod pravou lícnou kosťou. „Otto, povedz jej!“

„Poslechni, žencká!“ povedal jej ostro Drossel, chlap s olepeným lícom, a ukázal ku sporáku. „Neplpni, frať se k plotne a ke kolépce! Tam stúj!“

Zitu zamrazil strach, že musí vykonať všetko, aby vojakov nenahnevala. Majerský, bože...! Na trasúcich sa nohách prešla ku kredencu, vytiahla chlieb, odkrojila. So spomienkou na partizánov (bolo jej po nich ostalo pšeničnej múky) a s krajcom bieleho chleba sa vrátila ku sporáku a začala jesť praženicu, nachystanú Majerskému. Najprv poobhrýzala a pooblizovala alumíniovú lyžicu a potom si koncom lyžice brala po kúštičku stuhnutej praženice, odhrýzala si chleba a jedla, hoci sa jej žalúdok búril, ale jedla, aby si Nemci nevšimli kastrólik s praženicou a nespýtali sa jej, pre koho je to. Silila sa do praženice, neslanej a nechutnej. Vo dne si zabudla doniesť z komory soli, a keď prišiel Majerský, už sa bála, od šiestej hodiny večer ľudia v Lieskove na dvor nesmeli.

Obmannova jednotka, schar, sedela v Zitinej kuchyni za stolom na laviciach, štyria bieli chlapi na jednej a štyria na druhej. Po chvíľke si začali v teple sťahovať kožuštinové rukavice z ľavých rúk, biele kapucne zo zelených lodiek.

Zite myklo očami a kožou na čele, keď Obmannovi zbadala na brigádírke štvorček čierneho súkna a na ňom bielu plechovú lebku s dvoma prekríženými hnátmi. Pomaly žula chlieb a stuhnutú neslanú praženicu. Vojaci, takíto so smrčkami, vypálili polovicu Lieskova, do detí strieľali, do žien, odvliekli chlapov, deti hádzali do ohňa – Turčokovho Milana hodili druhý raz, keď sa mu podarilo vyliezť oknom – bože, bože, ratuj –!

„Tu sa trochu bojovalo,“ povedal Obmann, „sú tu vypálené domy, chatrče. Boli tu partizáni, a keď boli, aj sú. Partizánska hniloba je ako – ako – a Oberleutnant Hals je nedbalý všivák!“ Zložil si z hlavy brigádírku. Čelo mu prudko ustupovalo dozadu.

„Partizáni,“ povedal scharführer Kniewald, „sú ako vši – nezničiteľní.“

„Vši nie sú nezničiteľné, Scharführer.“

„Nie sú,“ povedal Kniewald Obmannovi, „ale, Herr Oberscharführer, vždy a všade sa vyskytnú znova.“

„Nerozumieš tejto vojne, Scharführer,“ povedal Obmann. „Toto je ideologická vojna a k ideologickej vojne patrí všetko, idea, vši, partizáni – a – a veci, ktorých sa človek nemôže nikdy striasť.“

Zita na myslí so všetkým – ona, taká, pred toľkými chlapmi, chorý chlapec, Majerský v izbe, bože, bože, mala ho vyhnať! – uprene hľadela do žlto-bielej praženice, chvela sa chladom, dusila sa horúčavou, hľadela do praženice, aby sa nemusela dívať na chlapov, hľadela do kastrólika a tísila sa ku sporáku, lebo tak sa jej ľahšie dýchalo a mizol z nej strach.

Obmannova jednotka bola dobrá, ako si jej veliteľ myslel, lebo za posledné tri dni – pri denných akciách – sa jej podarilo vyčistiť v horách štyri bunkre. V troch vystrieľala vyhladovaných partizánov, do štvrtého nahnala sedemčlennú židovskú rodinu, kľáčiacu v hlbokom snehu pred Obmannom, a vypálila ho. S tými štyrmi dennými akciami bol Obmann spokojný a spokojný bol aj s nočnými akciami.

Zita pomaly jedla, hľadela do kastrólika.

„Prečo tak neskoro žerie?“ opýtal sa scharführer Kniewald. „Čo robila doteraz? Pekná je. Škoda, že človek má vkus – a je nevkusné, keď musia chlapi jeden na druhého čakať a dívať sa, ako ktorý majstruje. Háhahaha!“

Obmann pozrel po smejúcich sa chlapoch.

Boli to všetko niže päťadvadsaťroční chlapi, príjemní v tvári okrem scharführera Kniewalda, ten mal ďaleko dopredu vysunutú spodnú čeľusť s trčiacimi zubami a vždy uslinenými perami.

Zita sa vzpierala náhle prichodiacim návalom hanby a strachu, slabli jej od nich nohy, trpeli ruky a hmlilo sa jej v hlave, poddávala sa im, znova sa vzpierala. Bránila sa štiplavým slzám.

Obmann sa pokojne obzeral po Zitinej kuchyni, po sporáku a kachľovci, obložených sivobelasými kachličkami, po kredenci, odostlanej kovovej posteli (na tej Zita spávala, lebo v izbe nekúrila), po stenách, maľovaných vzorkou husi, idúcej po pažiti so siedmimi húsatkami, po dlážke z jedľových dosák, pri dverách mokrej a ušpinenej od obuvi. Oči mu postáli na obraze nahého Ukrižovaného a na veľkom sivom hubáni,

pribitom pod ním na stene. Z hubáňa ako z kvetníka visela „stará dievka“, kvetina s hrubými sivozelenými lístkami. Potom sa mu oči prešmykli na izbené dvere. Ukázal na ne tenkým prstom. „Wer,“ opýtal sa Zity, „wer wohnt dort?“

„Kdo tam pytlí?“

Zita prehltla nepožutý kúsok stuhnutej neslanej praženice, ťažko sa odhodlala odtrhnúť oči od kastrólika a pomaly ich zdvihla k Drosselovmu olepenému lícu.

„Kdo tam pytlí?“ opýtal sa Drossel. „Tam ftom pokoju?“ Ukázal na izbené dvere.

„Prosím?“ opýtala sa Zita, hoci hned' pochopila. „Neviem, čo ste povedali.“

„Ftom pokoju,“ opýtal sa Drossel znechutene a ostrejšie, „kdo tam pytlí?“

„Nikto.“ Zita pokrútila hlavou na tuhnúcom, hlboko nahom krku. „Tam nikto nebýva, ja som len sama s chlapcom –“ ukázala rukou a lyžicou na kolísku a spiaceho chlapca „– nekúrim tam, nemám dreva a spávame tu, lebo tu sa dá vykúriť.“ Ukázala na sporák s kachľovcom.

„Čo hovorí?“

Drossel preložil Obmannovi, čo povedala.

„Wo ist dein Mann?“ opýtal sa Obmann Zity. „Nicht – nicht zu Haus?“

„Kthepak je tvůj muž?“ Drosselovi sa skrčila ružová páska na líci. „Neni u partizánú?“

„Nie, nie.“ Zita sa premohla a usmiala sa. „Je v Nemecku ako robotník, v bani robí. Tu v Lieskove je málo chlapov, len starí ostali. Nemecké vojsko v októbri mnohých pobralo.“

„Ach,“ povedal Obmann a spokojne pokýval hlavou, keď mu to Drossel preložil. „Toto je partizánska dedina. Dúfajme, že naše vojsko spravilo poriadok s partizánskou hnilobou aspoň čiastočne. Dúfajme, že nebolo také ako náš Oberleutnant Hals. Ten penzionovaný bernardín!“

Zita sa obrátila k Obmannovi, znova sa premohla, usmiala na neho.

Obmann ju chvíľu počúval. „Čo povedala?“ opýtal sa Drossela. „Aká je to odporná reč! Tomu nebudú ani Rusi rozumieť.“

„Hovorí,“ povedal Drossel, „že bola hladná a upražila si posledné

vajcia. Už vraj nemá, a ak by sme sa vraj neurazili, ponúkla by nás chlebom, alebo keby sme počkali, niečo by nám uvarila.“

„Ach, nie,“ povedal Obmann, „nie, v aute máme dosť jedla. Opýtaj sa jej, Otto, či je v dedine pokoj, či nevie nič o partizánoch, či sem nedochádzajú – a tak ďalej a tak ďalej, však vieš – a prečo ešte nespí, prečo je takto neskoro hore.“

„Pročpak,“ opýtal sa Drossel, „pročpak – ?“

Zita si zobliekla sveter, prešla k posteli a vzala si šaty.

„Ach, nein,“ povedal jej Obmann, oči sa mu zachytili na Zitiných bielych a hladkých, haditých ramenách, „nein!“

„Sústaň!“ povedal jej Drossel. „Nefoplíkat!“

„Dajte, preboha,“ šepala Zita pridrhnutým hlasom, „nech sa oblečiem!“

„Nein!“ povedal jej s úsmevom Obmann a pokrútil hlavou, nein, du – !“

Zite sa zaleskli oči slzami. Uchytila sveter.

„Nefoplíkat. K plotne!“

Majerský v Zitinej posteli a s uchom na prikrývke ešte počul, ako Zita otvorila kredenc, vybrala z neho peceň chleba a nôž a položila na stôl. „Aspoň chleba si zajedzte!“ počul. „Inšie teraz nemám.“ Dýchal krátkymi výdychmi, nehýbal sa, týral ho strach, aby jeho dych nepočuli do kuchyne, dýchal krátkymi výdychmi a potil sa na celom tele, na tvári, na rukách. Držal pušku, ruku mal na nej mokrú. Pot mu tiekol do očí, ostro ho štípal a do očí mu znova začala vchádzať bolesť ako v januári. V mysli sa mu zjavil jedovatý jas bieleho snehu a modrej oblohy. Počúval s uchom na prikrývke, ale nerozumel všetkému. Prečo to vykonal? Prečo ho Zita nevyhnala ako psa? Veď, Kristebože na nebi...! Zita temer vyzlečená – a chlapi! Strhol sa, zazdalo sa mu, že Zitu počul vykriknúť. V ušiach mu stíchol hukot. Nie, nie – Kristebože! – prečo ho nevyhnala, ako mohla toto vykonať, ona, ona, Zita Furková? Majerský sa v posteli začal triasť, vlhké prsty, položené na peľasti, sa mu začali lepiť na hladkú dosku.

V kuchyni stíchla nemecká vrava.

Obmann dovolil chlapom, aby si odkrojili zo Zitinho bieleho chleba. Zmíkli a ticho jedli. Chutil im po rozmanitých druhoch mestského a vojenského chleba, hoci ich trošku sušil v ústach a hrdle. Obmann si odkrojil krajíček, zahryzol doň a spomenul si na Ahlen, na detstvo. Po hlad-

kej tvári mu prešiel tieň hnevu, lebo v ahlenskom mlyne býval dobrý chlieb a dobré časy.

Zita pomaly jedla neslanú praženicu. Silila sa do nej, na večeru sa najedla chleba a fazuľovej polievky, čo jej bola ostala od obeda. Biele hladké ramená si pritískala k bokom, prsia jej dvíhali bielu košeľu. Bože... A takejto praženice by bola dala Majerskému... Vtom jej oči blykli strachom. Bože môj...! Dívala sa na dlážku pred dvere, kde bola špinavá mláčka z Majerského bagančí, na štyri mokré flaky, vedúce k izbeným dverám, a na mláčku vody na prahu pred izbenými dverami. Ak si to niektorý všimne! Mokré flaky idú až k posteli. Pozrela do kastrólika. Ešte nemala zjedenú ani tretinu stuhnutej neslanej praženice.

„Nhemáš chlat?“ opýtal sa jej Otto Drossel. „Pročpak jíš tak pomalu?“ „Prosím?“

„Pročpak jíš tak pomalu?“

Zita ukradomky pozrela na mláčky vody pred kuchynskými a izbenými dverami. „Nechce sa mi ani,“ povedala Drosselovi, „keď jem sama. Nepatrí sa to, keď vás nemám čím ponúknuť.“

„Čo povedala?“ Obmann pozrel na Drossela. „Prečo sa usmieva?“ Drossel preložil.

„Ach,“ povedal Obmann a všimol si na Zite drobné, zdravé zuby a pásik ružového ďasna, „aká zdvorilá! To by človek nečakal!“

Odhryzol si z tenkého krajčeka. „A prečo sa usmieva?“

„Pročpak se usmífaš?“

„Rada som,“ povedala Zita, „strašne rada, že ste prišli – lebo sa nemusím báť – a verte mi, človek prežije každú noc v strachu, ak nespí, v takejto dedine – a ja teraz málo spávam, lebo tu môj chlapec je chorý. A vy ste prišli, chvalabohu, prišli ste –“ Zite začali z očí tiecť štiplavé slzy, zaligotali sa jej líca „– strašne rada som, že ste tu – veď by som vás hocičím ponúkla, ale nemám –“ Zita hovorila v plači „– musela by som vám niečo uvariť, nemám tu ničoho, von nesmieme, do komory nesmiem – a veď, preboha, dajte, nech sa oblečiem – nenechajte ma takto!“ Hlasno sa rozplakala. Odložila kastrólik na sporák a pozrela na Obmanna a na jeho schar tvárou, kriviacou sa plačom, úsmevom a opäť plačom. „Dajte, preboha –!“

„Prosí o niečo,“ povedal Obmann, „Otto –!“

Drossel otvoril ústa.

„Nič nie je také vzácne,“ povedal Kniewald, „ako to, čo si človek prosbou vydobyje. Háhahaha!“

Majerský začul Zitine slová a plač do izby, aj nemecký rehot. Nerozumel všetkému, ale kratučká potecha, že Nemci nič netušia, sa utopila v strachu a ľútosti. Prehliadnu izbu... Chudera Zita! Nezaslúžila si to od nikoho – Kristebože na nebi... Strach mu na chvíľu zasekol dych. Zalial ho studený pot. Špinavá bielizeň sa na neho prilepila, na chrbát, prsia a na nohy. Zita, Zitka! bilo mu myslou. To jej nemal vykonať tam v Čechách, v Radotíne... Už je tomu jedenásť-dvanásť rokov, ale človek musel tak, ináč by ho ľudia zožrali. Mal tam vtedy na radotínskom veľkostatku stodvadsať robotníkov a okrádal ich na strave. Spočiatku Furkovej a Zite vydával potraviny vo veľkom množstve, ale pomaly uberal. Ubral na jednom obede v týždni, na dvoch, po troch planých obedoch dal navariť lepšie a viac a robil to všetko tak, ako mu radili starí gazdovia. „Na kuchyni zarobíš, Jožo, neboj sa nič!“ radili mu. „Na inom sa tak nedá. Tu vezmeš to, tam nedáš ono – a to sa nezbadá. Narobený človek zje aj zo psa droby! Len mu ich uvariť. Kde je spoločná kuchyňa, tam aj nakvapká, aj natečie.“ Keď sa prestal schádzať so Zitou a keď mu jej matka povedala „Ty kradneš samý prvý!“, zažaloval obe pre urážku na cti. Na radotínskom okresnom súde vyhral, aj jeho pán, majiteľ veľkostatku Jan Pospíchal, mal záujem na tom, aby sa nepríjemnosť v robotníckej kuchyni skončila čím prv, a Furkovú a Zitu donútili zaplatiť súdne trovy. „Berte sa mi z kuchyne,“ skríkol Majerský na Furkovú a Zitu, „a tešte sa, že sa to takto skončilo! Mohlo sa to aj horšie!“ Furkovej a Zite začali stráhať zo mzdy, ani jedna z nich nemohla zaplatiť, k čomu ich odsúdili. Gazda Jozef Majerský si vybral do kuchyne nové dievčatá a jednu staršiu ženu a popozeral sa po súcejších chlapoch medzi robotníkmi. Našiel Jána Ragalu, červeného urasteného mládenca, raz ho zavolať do krčmy, rozkázal mu, začal sa s ním zhovárať o pekných dievčatách z veľkostatku. S pijatikou prišla nálada, a keď Majerský zbadal na Ragalovi záujem o dievčatá, povedal mu: „Ale čo, ty si chudák!“ – „A to prečo?“ opýtal sa ho Ragala. „Prečo, pán gazda?“ – „Lebo si si ešte ani k jednej neľahol. Tá Furkovej Zita, čo bola v kuchyni, to je pekné dievča! Má dlhé prsty, sem-tam sa jej všeličo na ne prilepí, ale tá je! Keby

som ja nebol ženatý, človeče, veru by som sa nikoho nepýtal.“ – „Nuž tá je!“ povedal Jano Ragala a mykol plecami. „Tá je veru, ja jej stodolu!, nuž keby som si dal záležať...“ – „Ale choď, ty chudák! Tá by ťa k sebe nepustila!“ – „Čože? No ja vám poviem, pán gazda, že to nepotrvá ani tri dni, a bude to!“ Jano Ragala pleskol tvrdými dlaňami. „Stav sa, že nie!“ povedal mu Majerský. „No, o čo sa stavíme, pán gazda?“ Majerský pozrel na červeného Ragalu a povedal mu: „Sto korún!“ – „No...“ Ragala trochu zaváhal. „Dobre, ale ako vám dokážem, pán gazda, že to už bolo?“ – „Ty chumaj,“ odbil ho Majerský, „čože ja potrebujem, aby si mi niečo dokazoval!? Povieš, to stačí. Si poriadny človek, nie? Akurátny!“ – „Dobre, pán gazda, ruku na to!“ Podali si ruky, k stolu im prišiel v zaolejovaných montérkach Levý, hlavný strojník z Pospíchalovho veľkostatku, a Majerský ho zavolať za svedka. Levý im preťal spojené ruky a opýtal sa iba, o akú stávkú ide. „Vo sto korún,“ povedal mu Majerský. „De vo to,“ dodal, „jestli pak si tady náš Ragala namluví holku nebo ne.“ – „Dobrá!“ povedal Levý a viac sa o stávkú nestaral. Jano Ragala vyhral, a keď išiel k Majerskému po sto korún, Majerský mu dal. „Dobre bolo, Jano?“ opýtal sa, „Dobre, pán gazda!“ Ragalu trochu prekvapilo sto korún a medzi robotníkmi tvrdil, že takého akurátneho a poriadneho človeka, ako je Majerský, ešte nikdy nevidel. Potom Ragala chodil za Zitou – Jano Ragala... Tešil sa, že Jano Ragala chodí, že bude pokoj, ale Zitka... Prečo to vykonal? Nemohol na ňu zabudnúť –

V kuchyni Zita plakala, slzami sa dívala na Obmanna a na jeho schar. „Chudobnému dievčaťu len chlap môže dať trochu radosti,“ počula si matku, ako jej vravela neraz, aj v Radotíne jej tak povedala po súde. „A počuj, Zita, ten Jano Ragala sa okolo teba obšmieta. Keby som ja bola taká mladá ako ty...“ – „Ale, mama, to ste mi aj prv povedali, keď gazda začal.“ – „To je kmín bohov,“ povedali jej vtedy mama, „ale ten Jano vyzerá chlap na mieste.“ A potom chodila s Ragalom, začas nedbala, myslela, že zabudne na Majerského, bude aj tak dobre, zabudne, ale nie, bola pekná, nemohla na Majerského zabudnúť, ani on nemohol na ňu –

„Ach,“ povedal Obmann v Zitinej kuchyni scharführerovi Kniewaldovi sucho a nevrlo. Iba naprostredku trochu otvoril pery, vťahnuté dozadu. „Ja nie. Ja nemám na ňu chuť. Špinavá je, neumytá, páchne.“ Na hladkej, bielej, chudej tvári mu všetko ustupovalo, dozadu cúvalo, tvár

ako oceľový zobák si premerala Zitu. „Špinavá,“ povedal s očami na Zitiných bielych ramenách a hnedých tvrdých rukách, „špinavá a smrdí. Ruky má tvrdé, rapavé. Také ruky by som si nepustil do nohavíc.“

„Háhahaha,“ rozrehotal sa scharführer Kniewald a spodnú čeľusť so žltými trčiacimi zubmi vysunul dopredu. „Hladké ruky nemá, to je pravda, ale hladká je inde. Háhahaha!“

Esesmani sa smiali.

Zitina kuchyňa sa plnila cigaretovým dymom, esesmani fajčili, a plnila sa aj vojenským zápachom, zápachom naftalínu, voňavky, potu a všetkého, čo Obmannov schar na seba nazberal, kým sa dostal do Lieskova.

Zitu zaboľelo v žalúdku. Vzoprela sa prívalu strachu, vždy sa jej zmocnil, keď videla nemeckú zelenosivú uniformu a keď zacítila vojenský zápach. Pritisla sa k sporáku.

„Ach,“ povedal Obmann, keď stíchol smiech, zamyslel sa, pozrel na obraz nahého Ukrižovaného a na „starú dievku“, ťahajúcu sa nadol z veľkého hubáňa temer Kniewaldovi na hlavu. „Nemám chuť na zodraté ženy.“ Obmann videl, že Zita nie je zodratá, ale svoj schar chcel odradiť od záujmu o Zitu, lebo ho čakala denná akcia. „Nočné akcie,“ povedal, „treba takisto pripraviť ako denné!“

Schar sa rozvravel.

Obmann počúval, nepočúval, a čo počul, to ho málo zaujímalo, už neveril ničomu a v nič, iba v denné a nočné akcie. Prinútili ho k tomu udalosti z konca januára a z februára. Nikto mu to na hladkej ustupujúcej tvári nevidel, ale Obmann sa v duchu škeril na Kreténa. Volal tak Hitlera. Memmel, Pommern, Brandenburg – tam sú Rusi, a Kretén ubezpečuje svet, že vojnu nevyhrá vnútorná Ázia, ale Európa. Vnútorná Ázia ide do Európy, všetko to svinstvo, akého je ľudský živočích schopný. Kretén nasadzuje do boja pohotovostné zálohy, na Kryme je po konferencii, Stalin, Churchill a Roosevelt konferovali – pekná spoločnosť! – Američania sú v Prüme, Rusi v Breslau, a Kretén slintá, prská a hovorí, klame svet, že čoskoro nastane dejinný obrat. Dejinný obrat už nastal v ňom, v Ernstovi Obmannovi, veď čím je dnes Obmann? Akési Slovensko čistí od partizánskej hniloby. Robí denné akcie. Nemecký vojak bol slávny vojak, iba jednej chyby sa dopustil: Neuveril v rasu a stranu a nevyhubil všetko, kde bol, iba niečo. Hals? Mohol niečo vyhubiť pen-

zionovaný bernardín Hals? Bojí sa vystreliť! Strieľa iba do nohavíc! Ale partizánsku hnilobu treba vyhubiť...! A to patrilo k Obmannovmu posla- niu, v tej hnilobe videl zárodoky moru. Vyčistiť všetko, čo sa len trochu podobá partizánovi. Na to sú denné akcie... Trupp esesmanov vystriedal v meste iný trupp a prišiel iba na to, aby pokračoval v práci svojich pred- chodcov. Za mestom v mladom brezovom háji popravil do tridsať kusov partizánskej hniloby, ako povedal Obmann, a to špeciálnou technikou. Špeciálnu techniku vymyslel Otto Drossel, esesman s olepeným lícom, tlmočník medzi Obmannom a Zitou. V podhorských dedinách pochytili príbuzných po partizánoch, vyhlásili ich za partizánov a pod bradu im popriviažovali ručné granáty. S granátmi pod bradou si odsúdení vyko- pali spoločný hrob. Nad hrobom ich potom zboku po jednom odstrelö- vali, strieľali im do granátov. Ani jednej z obetí neostalo po hlave stopy. „To je dobre,“ povedal Obmann Drosselovi, „s takouto špeciálnou techni- kou súhlasím, lebo hniloba bez hlavy nie je už nebezpečná, okyprí zem budúcnosti, hniloba bez hlavy je ako – ako – ty máš fantáziu, Otto!“ Ob- mann sa pokladal za oberscharführera čistiackej spravodlivosti a čistiacia spravodlivosť bola zmyslom Obmannových denných akcií. Pokladal ich za nebezpečné a ponosoval sa, že armáda sa nestará o dostatočný prísun politicky nežiaducich živlov. Preto chodil na akcie sám s chlapmi a so psa- mi. „Politika našej strany,“ hovorieval, „je úžasná vec! Má v sebe novú, neobyčajne vysokú morálku – podľa nej možno eliminovať, koho človek chce, pretože požiadavkám takej vysokej morálky nemusí nikto vyhovieť, nemôže – a o partizánskej hnilobe škoda uvažovať, či vyhovie a či nie. Keby len bola armáda politicky vzdelaná – keby – keby – nemuseli by sme chodiť na denné akcie.“ Nočné akcie boli iné. Patrilo k nim alkohol a ženy. „Najlepším terénom nočných akcií sú ženy hladkých rúk a rapavej duše,“ hovorieval vždy Obmann. Nočné akcie, ženy sú pekné, ak sú pek- né, len keby nemali rúk a nôh... Díval sa na Zitu, ako jej od slíz usychajú oči i tvár. Možno aj táto by bola, iste je hladká, ale má rapavé ruky a špinavé nohy... „Zaujímavé,“ povedal Kniewaldovi, „že tu som všade našiel dobré jedlo a zlé byty. U nás naopak. Dobré byty a zlé jedlo, tak je to u nás.“

„To som si aj ja všimol.“

„Otto,“ povedal Obmann Drosselovi, „spýtaj sa jej, z čoho pečú chlieb!“

„S čeho pak,“ opýtal sa Drossel, „pečeš chlép?“

„Z ražnej alebo pšeničnej múky,“ povedala Zita a nabrala si na lyžicu kúsok studenej neslanej praženice, znova ju bola začala jesť. „Aj z jačmennej.“

Obmann vypočul Zitu, pokýval hlavou v spomienkach na otcov veľký mlyn v Ahlene. Tenkým prstom, výrazne sa černejúcim mesiačikom špiny za nechtom, ukázal na kolísku.

Zita sa striasla hanbou a chladom. Hoci v jej malej kuchyni bolo veľmi teplo a na povrchu ju začalo páliť telo, vnútri sa chvela. Do očí sa jej znova začali tisať štiplavé slzy.

„Tu je dobré jedlo,“ povedal Obmann Kniewaldovi, „a ľudia pohostinní. Hahá! Ten mešťanosta, jeho prominenti...! Naivná háveď. Bojazliví sú vždy pohostinní.“

„A slabí.“

Obmann pozrel na Kniewalda.

„Bojazliví,“ povedal, „a slabí.“ Ukázal na kolísku. „Toto ja poznám len z rozprávok,“ povedal, „a z kníh.“

„Kolíska a hrob, kolíska a hrob,“ poznamenal Kniewald. „V kolíske a hrobe sa človek najlepšie vyspí.“

„Scharführer,“ povedal Obmann Kniewaldovi, „teba vymenujeme za – za – ty by si mal byť skôr Scharphilosophom ako Scharführerom.“

„Áno, Herr Oberscharführer,“ povedal Kniewald, „rád by som bol. Bez múdrosti je svet veľmi fádny.“

„Hahá!“ zasmial sa Obmann a pozrel na Drossela. „Povedz jej, nech to šteňa pokolíše! Ten zvuk ma zaujíma.“

„Pan Oberscharführer prafí,“ povedal Drossel Zite, „apys’ to šteňa koléjala!“

Zita blysla očami na Drossela a Obmanna.

„Kolépat!“ povedal ostro po chvíli Drossel a skríkol: „Kolépej to šteňa, kolépej!“

„Nehnevajte sa,“ prosila Zita trasúcimi sa perami, „ale nerada by som kolísala. Aj tak málo spí, chorý je, každú chvíľu sa zobudí –“

„Kolépat!“

Zita odložila na sporák nedojedenú studenú praženicu s kastrólikom a začala si kolísať chlapca. Chvela sa, ale nebolo to na nej vidieť, lebo jednou rukou sa držala železného rámu na sporáku a druhou kolísky.

Obmann – oberscharführer s bielym pásikom a hviezdičkou na golieri (bol si z neho odhrnul biely plášť), hladká, bledá chudá tvár, orlí nos, nápadne ustupujúci k očiam a ústam, klesajúce a dozadu ustupujúce líca, oceľový zobák na štiepanie dreva na píle, čelo ustupujúce s hladkými čiernymi vlasmi dozadu, ústa zovreté a pery vtiiahnuté – Ernst Obmann, oberscharführer, sedel pohodlne chrptom opretý o Zitinu stoličku a mysľou bol v detstve, v dobrom svojom detstve.

Zita sa chvela, kolísala v strachu o chlapca, seba a Majerského, ležiacoho v izbe a v jej zastlanej posteli. Kútikom ľavého oka sa dívala na dve mláčky vody pred kuchynskými a izbenými dverami a na schnúce a zmenšujúce sa stopy medzi nimi. Zbadajú to? A či to už zbadali? Bože...! Všetko vykoná, čo budú chcieť, len aby nenašli Majerského...! Biela košeľa sa jej zachvela na prsiach.

Majerský sa v posteli triasol horúčavou, chladom, strachom o seba, o Zitu a jej chlapca, strachom, že sa na ňom trasú periny. Vzbúrená krv mu hnala do hlavy neznesiteľnú bolesť a jediná myšlienku: Nemal to vykonať! Ostať mal, kde bol...! Mokrou rukou držal pušku. Tam mal ostať, kde bol, tam ďaleko v horách, tam nad Lieskovom pod Bielou skalou, tam ostali jeho kamaráti, zvyšok roty, kedysi to bolo ináč, rota bola rota, ale nie dlho – v septembri prepadla nemecké skladište, dva týždne bránila proti nemeckému vojsku dolinu, v doline dedinu Melichavu, desať dní držala Melichavu a potom, vyčerpaná zo streľiva pod náporom Nemcov sa rozpráchlala, nechala po sebe mŕtvych a ranených a ustúpila po čiastkach do hôr. V bunkri ostalo osem Majerského kamarátov. Nízky, čierny hrbatý Jano Baďo, okrem neho dvaja mladí študenti, Štefan Cipko a Michal Martinec, tí prišli z Bratislavy, obaja väčšinou debatovali o tom, či duchom dvadsiateho storočia je politická sloboda a či politické otroctvo, alebo celkom mlčali, malý Jean Panais, mladučký Francúz, ten ušiel z dubnickej zbrojovky, dvaja vyše tridsaťroční Židia, bratia, obaja vysokí, Ernest a Július Waagmann, jeden komerčný inžinier a druhý doktor práv, a ešte dvaja chlapi, Juraj Haško, štíhly, chudý poručík, a chlap silnej postavy, ramien ako bukové konáre v lese, belavý v tvári a vo vlasoch Mišo Černek z Lieskova, Zitin muž. Chlapi v bunkri vedeli, že Černek je z Lieskova a že ich ta nechce pustiť, bojí sa o ženu a chlapca, a keby bol Majerský len tušil, že v Lieskove nájde Zitu, nebol by na

Lieskov ani pomyslel. Zita nepochádzala z Lieskova. Ta si ju Černek iba dovedol do novej chalupy. Majerského kamaráti ostali v horách ďaleko nad Lieskovom a v poslednom čase žili z kravy a teľaťa, študenti Cipko a Martinec ich s Francúzom Panaisom za veľkej fujavice dohnali od horára, keď sa na nemecký rozkaz nastáhoval z Melichavy do ďalekej horárne už tretí raz, aby prilákal partizánov. „Adieu, veau, vache, cochon, couvée!“ hovoril pritom stále Francúz Panais plačúcej horárke a klajúcemu horárovi a Cipko, Martinec a Waagmannovci to prekladali ostatným: „Zbohom, teľa, zbohom, krava, zbohom, sviňa, aj tak sme všetci hotoví...!“ Všetci sa na tom neraz zasmiali, a keď im Panais vysvetľoval, čo je to „couvée“, a keď to nikto nemohol pochopiť, smiali sa ešte viac. Ostali v bunkri ďaleko za Lieskovom, ale Majerský nemohol ostať, lebo ho rozboleli oči. Hnil tam, oči mu hnili – a jeho kamaráti boli inakší ľudia než on, možno nemysleli tak na seba, on už v Radotíne, v Čechách, neprestajne myslel na seba, všeličo sa tam stalo, on si to nevšímal, stále bol, ako býval, stále myslel na seba... Majerský sa prepadol do svojej minulosti, bilo ho všetko, čo o nej vedel. Zita, Zitka – pekná bola... V Radotíne Zita, pekné osemnásťročné dievča, nemohla zabudnúť na Majerského, aj keď chodila s Janom Ragalom, a nemohol na ňu zabudnúť ani Majerský, aj keď ju tak Ragalovi ponúkol a prepustil. Jano Ragala mal Zitu veľmi rád a mal ju tým radšej, čím viac sa mu chlapi a mládenci smiali. „Jano, ty somár!“ vraveli mu. „Ako môžeš byť taký sprostý? S gazdom ti spávala, spáva a spávať bude!“ Jano Ragala im veril a neveril, ale uveril až vtedy, keď raz v noci sedel pod oknom na Majerského izbe a počúval. Dlho nič nepočul, ale nakoniec, keď už malo svietať, počul Majerského hlas a slová, tie si potom dlho spájal so širokým páchnucim dvorom, s veľkými šopami a maštalami, so zelenými sejačkami, sivými hrubými mláťačkami a nadržanou jasnou oblohou, veštiacou horúci júlový deň. „Ale čo, Zitka moja,“ povedal Majerský v izbe, „sprav tak, ako ti hovorím!“ – „Kvôli tebe aj to vykonám,“ povedala Zita, „ale to dieťa bude tvoje...“ – „Možno moje, možno nie, ale čože na tom záleží, Zitka? Hlavná vec, že bude. Jano je chumaj, chytíš si ho naň.“ Jano Ragala počul, ako Zita plače, a odišiel spod Majerského okna. Všetko to Jano Ragala rozprával mládencom, opíjal sa, ponosoval... Kto by sa nie? Všetci to vedeli, dosť dlho boli ticho... Zita, nemal jej to vykonať, ani toto, prísť a takto –

V Zitinej kuchyni na jedľovej dlážke búchala a dunela kolíska zodratými podnohami.

Majerský sa zrazu striasol. Tam mal ostať, tam v bunkri, veď tam nebol celkom neužitočný, nechcel byť. Musel sa držať len vnútri, lebo to svetlo a ten sneh, to bolo strašné. Hnili mu oči... Občas upratoval deky na tvrdých jedľových pričiach, ometal ich zo smetí, varil, a keď raz zamĺkly študent Martinec povedal „Ktovie čo robí v Bratislave tá moja Dana?“, Majerský vtedy vylieval lopatkou z bunkra vodu na biely žiariový sneh a povedal: „Tá moja Zita, človeče, to bolo dievča! Zita...! Dobrá, krotká, všetko zjedla, čo som jej navaril, a neraz, no...“ – „Jožo,“ oslovil ho Černek, chlap nahnevanej širokej a belavej tváre, „veľa rozprávaš – a – počuj, Jožo, ako sa volala tá Zita?“ – „Prečo?“ – „Tak sa len pýtam! Jožo, počuj, nepoznal si ty istého Ragalu? Do Čiech chodieval...“ Majerský sa zľakol, zbledol a ticho vylieval vodu z bunkra. Pokrútil hlavou. „Nepoznal som...“ – „Nehovor, Jožo! Necigáň! Poznal si ho dobre. Ja som sa s Ragalom o tebe zhováral. Vraj si mu akúsi frajerku nahovoril. A vieš, čo sa potom stalo s Ragalom?“ – „Nie, nie, čo? Nepoznal som, neviem...“ – „Dobre ty vieš, čo sa s ním stalo. Neverím ti nič. Jožo, rád som ťa mal doteraz. Už nie! Pozor si daj na reči, lebo oblížeš olovo!“ – „Prečo, Mišo?“ – „Veľa vravíš a ponosuješ sa na oči – skap, ty simulant!“ – „No, Mišo,“ povedal mu Majerský, „len aby teba tak oči rozboleli!“ Majerský mlčky vylieval špinavú vodu z teplého bunkra a slzavé oči zatváral pred bielym snehom a modrou oblohou. Vtedy sa už rozhodoval, že ujde, a keď v ten deň prišli na koňoch štyria sovietski partizáni s rozkazom, že sa bude treba pripraviť a prebiť k postupujúcim sovietskym vojakom, Majerský sa mlčky díval na nich, pozeral von na ich vychudnuté kone, počúval a rozmýšľal. Nerozumel im dobre, ale pochopil, že Hitler prehráva na všetkých frontoch, uteká ako splašený kôň. „Hitler kak retivaja lošad“, povedal jeden z partizánov, nízky, široký chlap v baraňom kožuchu, kostnatej mladej tváre. Sedel na prični, klopkaľ si špičkou čižmy o špičku a otriasal si z čižiem sneh a blato. „Kak retivaja lošad – da, no Hitleru i knut i vožži.“ – „Čo,“ opýtal sa Majerský nadporučíka Hašku, „čo je s Hitlerom?“ – „Hitler,“ povedal mu Haško, „je vraj ako ohnivý kôň, uteká, treba na neho aj bič, aj uzdu!“ – „No,“ povedal Majerský, „to veru treba!“ Počúval sovietskych partizánov

a svojich kamarátov, že sa treba pripraviť, lebo každý deň môžu odísť. Keď partizáni na koňoch odišli, Majerský sa rozhodol. Ušiel, najprv chodníkom k potoku, potom potokom k ďalekej horárni nad dedinou Melichavou a potom odbočil čistinami a hustými lesmi k Lieskovu, lebo vedel, že kamaráti ho nepôjdu do Lieskova hľadať. Nie, Černek má v Lieskove ženu, bojí sa o ňu, bojí sa, nedbal by hocikoho odstreliť, keby len tušil, že by chcel odísť do Lieskova, Lieskov vraj strašne prešiel na jeseň. On ušiel sem do Lieskova, myslel si, že tu ho kamaráti nenájdu. A Zita, Zitka, kto vedel, že tu budeš – ?

Zita, horúca na tele, s vlnami chladu vnútri, si kolísala chorého chlapca.

Oberscharführer Ernst Obmann sedel, pohodlne chrbtom opretý o Zitinu stoličku, a myslou bol v detstve, v dobrom svojom detstve neďaleko Ahlenu. Ahlen, môj Ahlen! Čierne mesto, uhlie, bane, továrne – ale biely otcov mlyn, zvonku biely, nový, zvnútra ešte belší múkou. Ernst sa hrá za mlynom s kamarátmi, so starším bratom Paulim a spod zeme počuť dunieť veľký, obrovský dieselový motor. Pomalé údery dunia. Motor je veľký, obrovský, ženie mlyn a krátky, vratký blahobyt Obmannovcov, Paula Obmanna, jeho ženy Ilse a dvoch chlapcov, Pauliho a Ernsta. Ahlen, môj Ahlen, čo z teba ostane? Obmann už prešiel nejedným mestom, vidieť bolo cezeň od jedného konca na druhý, zbúrané domy, zrovnané temer so zemou, neprekážali pohľadu na hrbý skazy. „Povedz jej, Otto,“ rozkázal Obmann Drosselovi, esesmanovi s olepeným lícom, „nech kolíše rýchlejšie!“

„Kolépat!“ povedal Drossel Zite. „Kolépat rychlejš!“

Zita poslúchla.

„Gut, ja, ja,“ povedal Obmann, „ja, ja, gut!“

Zitin chlapec hľadel na matku rozpálenou červenou tvárou a slabými tmavými očami. Belavé kučeravé vlasy sa mu leskli v matnom svetle, zatienenom na lampe hrubým konopným uterákom.

Zita sa držala rámu na sporáku a kolísky, bola nad chlapcom sklonená, bolel ju chrbát, chvela sa v strachu a bála sa vyrovnáť, pohnúť. Hoci v košeli a v ľahkej belasej sukni, začala sa pri teplom sporáku potiť na celom tele.

Obmann sedel a díval sa na kolísku, na latky, staré už a vyhladené rukami, na srdce, vyrezané v doske chlapcovi za hlavou. „Ja, ja,“ pove-

dal Zite na správne tempo kolísky, zhodovalo sa s tempom otcovho dieselového motora neďaleko Ahlenu, „ja, das ist gut!“

Obmannovi chlapi sedeli, dívali sa udivene na svojho oberscharführera. Scharführer Kniewald a Drossel sa trošku usmievali. Poznali ho a vedeli, čo bude. Oberscharführer hľadí zasnene, a hoci povedal, že nie je dobre, keď sa pred dennou akciou vyskytne nočná, chystá sa na ňu... To áno, chystá... Čakali.

Zamyslený a zasnívaný Obmann si zapálil cigaretu.

Dobre bolo v teplej Zitinej kuchyni Obmannovi a jeho scharu, teplo, útulne a príjemne, lebo kuchyňa bola malá a sivobelasý sporák s kachlovcom ju dobre vyhrieval, hoci v sporáku dohasínali polená.

Obmann pomaly a slabučko dýchal, aby v nose cítil Zitino telesné teplo, šíriace sa po kuchyni.

Podhorská dedina Lieskov bola temná a tichá, domy a chalupy sa šereli nad špinavým snehom a v šerých stenách sa černeli okná. Zimná februárová noc ležala na Lieskove, belela sa kde-tu nedotknutým a bielym, kde-tu rozchodeným a špinavým snehom. Vypálené a nevypálené chalupy stáli do šerej zamračenej noci ako tiché hroby. Rozchodený sneh navečer zmrzol (vo dne zo dve hodiny naň svietilo mdlé slnko) a chrupčal na ceste pod bagančami hliadke, tú nahnevaný a urazený veliteľ lieskovskej unavenej a vyčerpanej posádky, oberleutnant Hals, v strachu z Obmanna a jeho scharu vyslal s unteroffizierom Köhlom hliadkovať po Lieskove.

Oberleutnant Paul Hals, oblečený v zelenosivej uniforme a v zelenosivom plášti, s prilbou na hlave chodil v kúrii sem i ta po izbe a čakal, kedy príde oberscharführer. Iste robí niekde svoje obvyklé kúsky, hovoril si, a vojna ide dočerta! Vtom zišlo Halsovi na um a vydesilo ho: Chytiť oberscharführera a dať ho partizánom...! Zložil si veľké okuliare, z plášta vytiahol zelenosivú rukavicu a vyčistil si ich.

Hliadka chodila temným a tichým Lieskovom.

Na hornom konci pred Hankovou chalupou tridsať krokov sem a tridsať krokov ta chodil nemecký vojak Hans Moeller, chodil sponad Hankovej temer až po Černekovu chalupu, rátal kroky „... raz, dva, tri, štyri, päť, šesť...“, prilbu mal stiahnutú do úrovne očí, hľadiacich na špinavý sneh. V preziabnutých rukách držal studenú rýchlopalnú pušku, kráčal

sem i ta, obracal sa a rátal, aby ovládol v sebe Obmannovu urážku „... ty všivavý pes! Už v materi ťa vši žrali! Radšej ťa tam mali zožrať...!“ Bola to pre neho veľká urážka, lebo matku si nikdy nevidel. Po Obmannovej urážke rozmýšľal: Veď taká matka, ktorú si človek nikdy nevidí, je najdrahšia, lebo jej človek nemá za čo a nemôže vynadať. Nič zlého nemôže na nej nájsť. To nebola všivavá matka, ani on nie je všivavý pes, všivavý pes je každý od gefreitra hore... Moeller rátal, chodil a obracal sa, chodil pomaly sponad Hankovej temer až k Černekovej chalupe a chvel sa hnevom.

„Gut, gut,“ povedal Obmann Zite, „das ist gut, ja, ja!“

Zita kolísala, pokorená a zahanbená, nevedela, prečo musí kolísať. Slabo tušila, že asi preto, lebo esesmani ešte nevideli kolísku. Možno v Nemecku toho už niet. A veď aj tu už ľudia majú postielky a kočíky. Aj toto je stará kolíska, od Hankovcov, zodratá je, búcha, veď Hankovci ani nevedia, kde je. Keby Mišo bol ostal doma, bol by spravil nové podnohy. Kolíska vandruje po Lieskove za malými deťmi. Už ju aj Kubíkovci pýtali. Mala by im ju dať... Zita zahanbene kolísala, chvela sa horúčavou a zimou a premáhala plač. Zrazu sa rozosmiala tenkým, nesvojím smiechom, piskľavým chichotom, akoby mala hrdlo pridusené, striasla sa zimou.

Obmann jej pozrel na ramená, zdrsnené husou kožou. „Ach, Otto,“ povedal Drosselovi, „opýtaj sa jej, čomu sa smeje, tak veselo sa smeje!“

„Čemu pak sa smieješ?“

Tenký, piskľavý chichot vyskakoval Zite z hrdla ďalej.

„Čupko – !“

Obmannovi sa trošku pery stiahli dozadu, keď zbadal Zite nad hustými zdravými zubami ružové dásno.

„Vám sa smejem,“ povedala piskľavým hlasom, „vy ste ešte nevideli kolísku? A v čomže – ?“

„Né!“ povedal Drossel. „Ještě né!“

„Tolký svet ste už pochodili – “ Zita sa znova rozosmiala, piskľavo a pridusene, očervenela v tvári, zbledla „ – tolko detí ste upálili, tolko sveta pochodili – “

„Čo povedala?“ opýtal sa Obmann. „Čomu sa smeje?“

„Že sme ešte nevideli kolísku,“ povedal Drossel. „Pochodili sme už

vraj svet, a ešte sme kolísku nevideli! Ešte niečo povedala – cos' to ešte rekla, čupko?!“

„Ja som nevidel.“ Obmann si pomyslel, že by bol najradšej v kuchyni sám. Scharführer má pravdu, že je nevkusné, keď chlapi musia na seba čakať. „Vidím to prvý raz a rád by som dal do toho nejaký dar – lebo – do kolísky sa vraj dávajú dary.“ Usmial sa na Zitu, tichú už, brániacu sa plaču, ešte ju šklbalo na celom trpnucom tele. „Scharführer,“ povedal Kniewaldovi, „ty si náš filozof. Vymysli niečo múdreho!“

„Počul som kdesi –“ Kniewald sa trochu zamyslel a sponad spodnej pery vytrčil žlté zuby „– že hrob slobody je kolískou umenia – a čím by mohol byť – takto, Herr Oberscharführer – hrob slobody – kolíska umenia, to je –“

„To je,“ povedal Obmann, „nebezpečná múdrosť, to je nebezpečný dar, Scharführer, to nie, radšej toto – hrob kolísky – kolíska slobody, nie?“ Obmann sa usmieval na Zitu, díval sa na ňu cez dym, pomaly si ho vypúšťal spomedzi tenkých perí.

Zita sa striasla hanbou, zimou, horúčavou, hnusom. Hnusili sa jej na Obmannovi tenké pery, vtiahnuté dozadu, biele zuby. Prehltla slzy. Chudák Mišo! Ktovie kde je? Na chvíľku ňou otriasol strach, iný, nový, a blyslo jej myslou, čo vystoja chlapi, tí, čo ostali v horách. Čo vystoja od takýchto ľudí, ak ich zajmú. Dívala sa na Obmanna. Majerského sa už sotva bude môcť opýtať, či nepočul o Mišovi Černekovi. A veď – veď načo by sa ho už aj pýtala...? Pokorená a zahanbená, v strachu o všetko, čo na svete mala, začala chápať Majerského, začala mu odpúšťať. Chudák! Bože, čo teraz? Čo jej vykonal v Radotíne, to bolo nič. Majerský možno vie o Mišovi. Ale načo už...? Kolísala, aby vyhovel Obmannovi.

Majerský, spotený, s rozbolenu hlavou a s celým telom boľavým, sa triasol a cítil, že sa s ním trasú aj tvrdé periny. To jej nemal vykonať... V Radotíne na veľkostatku dával pozor na všetkých, striehol ich, Ragalu, Furkovú, Zitu, videl, že Ragala a Zita chodia spolu... „Počkajte, veď ja vám ukážem!“ zastrájal sa im, rozosmial sa jedovato. Potom ich vyhnal. Pôjde aj Ragala za nimi, ale Ragala nešiel, ostal ešte a počkal ho raz s tromi mláďencami, nabili ho a nechali v bezvedomí ležať na veľkostatku za veľkou pajtou. Darmo chodil za četníkmi, nič nevyšetrili – a potom Jano Ragala, chudák, odišiel z Radotína do Prahy, potíkal sa

tam, žobral a hľadal si prácu zo dňa na deň, chudák, to mu nemal vykonať, ani Zitke –

Zita v kuchyni kolísala pred Obmannom a jeho scharom, chcela im vyhovieť, aby jej nenašli Majerského. Čo jej vykonal v Radotíne, to je nič... Majerský ich vyhnal, chodila s mamou, chodili samy po okolitých veľkostatkoch, každá s batohom na chrbte, a raz, keď už mali iba sedemdesiat halierov, ustaté boli a hladné, vtiahli sa v noci ticho a potajomky, takže ich ani „hlídač“ nezbadal, do maštale na veľkostatku v Týnci, zohnali kravy na nohy, kľakli si pod ne a napili sa trochu z jednej, trochu z druhej, tretej mlieka a utíšili hlad. Ráno ich našli v maštali chlapi a zaviedli k šafárovi. Furková a Zita uprosili šafára, aby ich nechal na veľkostatku. Šafár Juřena (škúlil na jedno oko a neprestajne odplúval) sa dal nakoniec uprosiť a nechal ich, hoci sa obával, že ich budú hľadať četníci. Nehľadali. O rok, v štyridsiatom roku koncom augusta, sa Zita vydala v Čechách na veľkostatku pri Kolíne za Jana Ragalu, stretla sa tam s ním, a keď sa jej opýtal, kde má dieťa, hodila nedbalo plecami a povedala mu: „Mala som mať. Nevieam, či s ním, či s tebou, ale odišlo ma.“ – „Odišlo?“ opýtal sa jej. „Samo?“ – „Samo, Janko.“ Zita sa vydala za Ragalu a zle s ním žila. Bíjal ju a kričal na ňu: „Nechcel som ťa, a musel som si ťa vziať!“ Jano Ragala sa rozišiel so Zitou temer hneď po skromnej svadbe. Dal sa do zlodejskej bandy, tá v Čechách oceľovým lanom natiiahnutým ponad cestu a priviazaným o stromy v noci pristavovala autá a okrádala peknejšie oblečených cestujúcich. Raz pri prestrelke ho četníci poranili. Jano Ragala potom umrel v plzenskej nemocnici. Zita znova odišla do Čiech na roboty aj s matkou, chorou už a slabou, a tam sa vydala za Černeka, starého mládenca, keď mu vyrozprávala všetko o svojom živote s Majerským a Ragalom. Černek si ju potom doviedol z robôt do Lieskova. Sem... Do tejto novej chalupy, vlhká je to chalupa, stojí pri potoku na vlhkej lúke, ale dobrá je, ostala v októbri, nespálili ju, ani chlapca jej nehodili do ohňa... Chudáci, Mišo, ktovie kde je, Ragala umrel v nemocnici a Majerský tu leží, tu za stenou –

Obmannovi chlapi čakali na nočnú akciu, dívali sa na oberscharführera, zamysleného a zasneného. Kniewald a Drossel sa ukradomky usmievali.

Úzke pery mal Obmann vtiahnuté dozadu. Dobré bolo, myslel si Obmann, vo mlyne pri Ahlene, dobré bolo, krásne to bolo detstvo, kým

neprišli veritelia a neudreli na otca a na mlyn. Potom prišiel život v čiernom Ahlene, Kretén, Hitlerjugend, Streifendienst, mladý Ernst Obmann sa musel učiť držať pušku tak prirodzene ako pero, potom čižmy, čierne rajtky – a človek ani nezbadal, ako sa dal nahlodať rase, strane, idej, Kreténovi – a potom Rusko, Rusko, nemocnica v Königsbergu, znova Rusko, veľká, strašná, otupná zem... Ach Rusko, tam bolo možností na špeciálnu techniku, tam sa špecializoval na politrukov, vešal ich za nohy a na prsia im žeravou tyčou vypaľoval hviezdy, kosáky, kladivá – tak človeku kázala idea, strana, vláda, Kretén – a teraz denné a nočné akcie na akomsi Slovensku, ktoré ešte aj dnes pečie biely chlieb, žije v strachu, ale nie v takom, aby sa nebálo hostiť, denné a nočné akcie a povinnosť aj tu čistiť Európu od partizánskej hniloby a moru. „Du – !“

Zita sa pozrela na Obmanna, z lesknúcich sa očí jej vyšľahla tma strachu a hnevu Obmannovi na úzke pery, vtiahnuté dozadu, lebo v tom jedinom krátkom slovíčku, vyplutom s jedovatým výdychom, zacítila osud Majerského, svoj osud – a chlapec? Ferko...? Ruka na železnom ráme jej začala trpieť. Zita hľadela na Obmanna, počúvala jeho nezrozumiteľnú reč, nesenú jedovatým dychom, a kolísala.

Chlapec sa chytil maličkými rukami latiek na kolíske a namáhavo sa posadil. Pozrel po Obmannových chlapoch. Zastenal.

Zita začala pomalšie kolísať, aby si neudrel hlavu o vrchnú latku.

„Kolípat rýchlejš!“ povedal Zite Drossel. „Pan oberscharführer ti šika, žeš' čupka – sviňa – díra a že my nepšišli ťe chrániť pšet pátizány – hniloba seš, smrat a svinstvo – zasvinilas' Evropu!“ Drossel začal dodávať k Obmannovým slovám, čo mu zišlo na um. „Pšehlíthnem túm – a eslipak najthem něco po tvým muši, pak uvidíš – putheš k hnilopa! To si pamatuj! Rýchlejš kolípat! Pan oberscharführer si to pšeje! Kolípat!“

„Chorý je,“ povedala Zita, „uznajte!“

„Šteňe pološit a rýchlejš kolípat!“

Zita prestala kolísať. Sklonila sa ku chlapcovi a chytila ho pod pazuchy, že si ho zdvihne na ruky.

„Nein, nein!“ povedal jej Obmann pokojne a ukázal, aby chlapca nechala v kolíske. „Aber nein!“

„Moje chůda,“ povedala Zita a prehltila slzy, „takto si ľažkaj, takto!“

Uložila chlapca, odvrátila ho tvárou od Obmannových chlapcov a od svetla. „Takto pekne ležkaj, takto a spinkaj, hajinkaj mi pekne, háha, há-ha!“

Začala kolísať.

Chlapec poslúchol a ležal.

„Háhahaha!“ rozosmial sa scharführer Kniewald a povedal Drosselovi: „Otto, aký je rozdiel medzi rybou a ženou? Nevieš? Ryba smrdí od vody a žena vonia od... Háhahaha!“

Obmann sa díval na kuchynské a izbené dvere, pozrel na červené hrnce, pokladené na kachľovci.

Zita kolísala s jedovatou tmou v lesknúcich sa očiach. Majerský v posteli, stopy po ňom pred kuchynskými a izbenými dverami a medzi nimi, stopy vedú k posteli, ona, taká, pred toľkými chlapmi... To všetko Zite ostalo v celom tele ako ťažká, tupá bolesť. Nevedela už, ani či prišiel, ani či je to nie všetko vo sne. Myslel jej behala iba po tom, že po mužovi Mišovi má v starej truhle na pôjde šaty, dvoje nedeľných šiat, dva klobúky, krátky sivý zimník, topánky. Bielizeň má po ňom. Britvu, žiletky, ešte aj mydlo, štetky na holenie. Doklady v priečinku, legitimácie s fotografiami. Všetko mu to dala na jedno miesto do priečinku. Truhlu zahádzala senom, ale čože už... Rýchle kolísala chlapca, ochablo otváral páliace oči. Málo spáva teraz, chudáčik –

Obmann, s perami vtiahnutými dozadu, tvár ocelový zobák na štiepanie dreva, bol zamyslený nad Ahlenom. Pekný kraj okolo, južné Westfálsko. Celé Westfálsko je ako Ahlen, všade sa práši bielou múkou do čiernych sadzí a čiernymi sadzami do bielej múky. Ahlen, môj Ahlen, čo z teba ostane...? Obmann videl v duchu skazu miest a dedín, ruských a nemeckých. Dobré bolo hovoriť „Das Ende von Kremenschug!“, pomyslel si. Koniec Kremenčugu! Ale aj das Ende von Ahlen! Ahlen, môj Ahlen! Možno už len hĺby rozstrieľaného betónu, hĺby tehál olepených maltou, diery do pivníc, poprevalované pivničné klenby – a niekde tam býva jeho otec a matka, tie ľudské vši, čo sa ho opovážili priviesť na takýto svet... Obmann chladne hľadel Zite na spotenú tvár, hladkú, orosenú, širokú v lícach, ešte širšiu v čele, očami jej chodil po hladkých kučeravých vlasoch, po dlhom bielom krku, po bielej košeli, zdvihnitej na prsiach, po belasej sukni, širokej na bokoch.

Zita kolísala a s nepremožiteľným hnevom v sebe a bez myšlienky na to, čo sa stane, začala si ctiť každého, kto sa sprotivil Nemcom, aj Majerského. Chudák, len aby toto všetko prešlo, aby ho nenašli, aby sa mu nič nestalo!

Majerský počul do izby búchať a dunieť zodraté podnohy, a hoci dúfal, že kým Zita kolíše, ešte jej nerobia zle, aj tak mu v ušiach podnohy búchali a duneli a bili ho, udierali ho po rozbolenej a rozpálenej hlave. Triasol sa, mokry bol na celom tele, periny sa triasli nad ním. Pomaly, opatrne, aby nič nepohýbal, jednou rukou, jednou nohou sa pomaličky posúval k prikrývke na kraj postele. Pôjde, ujde! Kde? Do mysle mu strelil smiech, vždy sa rozvíril, keď si chlapi v bunkri opakovali „Zbohom, teľa, zbohom, krava, zbohom sviňa...“ Francúz ukazoval, čo znamená „couvée“, ale nikdy nevedeli, či je to kôš, koleso, misa. Smial sa a vždy bezradne krútil hlavou. Pôjde, ale ta pod Bielu skalú sa už nemôže vrátiť. Čo by povedal Černek? Dal by mu oblízať olovo? Prečo sa mu tak vyhrážal? Pôjde! Nie okolo Zitinej kuchyne. Nie, tam by ho Nemci možno počuli. A odtiaľto ako? Pomaly, ticho, tak ticho, ako len môže trasúci sa človek, zišiel Majerský zo Zitinej postele, vytiahol si z nej vojenskú čiapku a pušku, čiapku si dal na hlavu, pušku ticho oprel o stenu. Z kuchyne počul nemecký rehot. Urovnal Zitinu posteľ vnútri. Rovnal tri podušky (bol pod nimi ležal), odspodku začal, navrchu ich rovnal, začal vyrovnávať prvú perinu, spodnú.

V kuchyni búchali podnohy, esesmani sa rehotali. Jeden z nich rozprával.

Majerského všetko vyhánalo. Išiel, nevedel kde. Kde pôjde, načo...? Kedysi vedel, keď sa toto všetko začalo, vlani. Bol doma, v Temešanoch viala československá a sovietska zástava, aj on pôjde, má len jedenaštyridsať rokov, s takými, ako sú ostatní, vydrží... Zašiel za ženou a potichu jej povedal: „Stará moja, pekne je, chlapcom nič nehovor, starší nech pekne chodí do roboty, akoby sa nič nestalo, a ja idem! Neplač a čuš! Keby sa ňa niekto pýtal, povedz, že som išiel do Bratislavy na ministerstvo a že sa mi tam niečo stalo – auto ma prešlo, no! – som tam v nemocnici!“ Vtedy si Majerský všeličo myslel: To bude akurát tak ako po tamtej vojne s legionármi! Každý bude vzácny, kto proti Nemcom aj len do

luftu vystrelí. Židov už niet, parom ich pobral, ostali po nich majetky a bude treba šikovných ľudí. Rusi sú už vo Varšave, v Bukurešti, a keď sa tí pustia, raz-dva je po Hitlerovi, neostane z neho ani mastný flak. Odišiel na veliteľstvo partizánskej brigády, dostal granáty a pušku, obliekol sa do uniformy a potom robil, čo robila jeho rota. Mali ho radi, lebo vždy mu išlo o to, aby každý so všetkým súhlasil. „To je mrcha partizán,“ hovorieval, „čo musí, ale ten je dobrý, čo sám od seba ide!“ Nemci rotu rozbili a okrem iných skupín ostal on, dvaja študenti, dvaja Židia, Francúz, hrbatý Baďo, nadporučík Haško a Černek, Zitin muž. V horách pod Bielou skalou ďaleko za Lieskovom si vykopali do zeme bunker, vyložili ho jedľovými siahovicami, nanosili doň, čoho stačili, a čakali. Hnili tam, hnijú, aj on hnil, oči mu tam začali hniť... Môže sa ta vrátiť? Čo by mu povedali – ?

V Zitinej kuchyni rehot, podnohy búchali, Obmannovi chlapi sa pustili do hlasnej vravy.

V izbe Majerský ticho uhladil Zitinu posteľ, trasúcimi sa rukami si na vojenskej čiapke stiahol chlopne, vzal pušku a pomaly, ticho a opatrne kráčal na prstoch k šerejúcemu sa oknu. Zastal, zrazu sa mu prívalom zosypali na myseľ spomienky na izbu, býval v nej na radotínskom veľkostatku. Ta za ním chodievala Zita, pekná mladá tvár jej vždy hrala smiechom a strachom, keď si na posteli bosé nohy vťahovala pod seba. Pohol sa ďalej. Zo Zitinej izby ho hnal nemecký rehot, vrava, kamaráti, čo ostali v bunkri, hrstka rozmanitých chlapov, neprestajne sa im darilo smiechom prikrývať hlad, zimu a strach. Francúz Jean Panais nemohol ináč vysvetliť, čo znamená „couvée“, iba tak, že zo snehu ulepil hniezdo a dal doň štyri snehové vajíčka, smial sa a hovoril „Ça, c'est la couvée!“, a najviac ho hnala Zita, hoci Majerský nevedel, čo ho ženie, cítil, že ho vyháňa trasúce sa telo, rozboľená hlava, páliace oči a dvíhajúci sa žalúdok. V pravej ruke mal pušku, ľavou sa držal posteľ, studenej dosky, a robil pomalé, kratučké kroky po dlhom koberci, utkanom z handier, kratučké, ani na piadľ, vyrovnával sa v tele, aby ho slabosť nevyrazila z rovnováhy, aby nespadol. Božekriste na nebi! Do úst mu hnalo sliny, ústa mu až do hrdla zrazu vysychali, opäť mu hnalo do nich záplavu odporých slín.

V kuchyni búchali podnohy. Nemecká vrava, nemecký rehot.

Majerský kratučkými krokmi kráčal k šerému oknu. Jean Panais... Ça, c'est la couvée...! Na Majerského udrel nový strach. Toho Francúza mal veľmi rád – a ak sa Nemci pustia do hôr, po jeho stopách ho možno nájdú... Božekriste na nebi...! Kratučkými krokmi kráčal k oknu. Tu niekde prestane druhá posteľ a k oknu je ďaleko. Majerskému sa zdalo, že k oknu je strašná diaľka, že ju nikdy v živote neprejde, spadne – a bude – bude po všetkom. Zita, Zitka moja. Maličké máš v kolíske... Pomaličky posúval mokrú spotenú ruku po hladkej studenej doske. Okno sa šerelo, ako sa šerie spolu strach a nádej, zrazu sa mu zachvelo v očiach, chcelo sa na kusy rozpadnúť. Ten Francúz si, chudák, takú divnú pesničku spieval... Raz ju v bunkri pod Bielou skalou prekladali. „Le vent passe sur les tombes...“ povedal Jean Panais Ernestovi Waagmannovi a Waagmann preložil: „Vietor ide, veje, vanie po hroboch...“ – „la liberté reviendra...“ – „sloboda sa vráti...“ – „on nous oubliera...“ – „On nous oubliera?“ opýtal sa Ernest Waagmann. „Pourquoi?“ – „Je sai pas. On nous oubliera!“ – „Ludia na nás zabudnú,“ preložil Waagmann a pozrel na Panaisa. „Nous rentrerons dans l'ombre,“ dokončil Panais. „Vrátíme sa do tieňa, do tmy,“ preložil Waagmann. „Prečo?“ opýtal sa ho Černek. „Prečo do tieňa, do tmy? Všade budeme mať slovo!“ – „Ach,“ povedal mu hrbatý Baďo, „aj do chládku sa dostaneme, nielen do tmy!“ Tak pod Bielou skalou prekladali Panaisovu pieseň. Aj ten Francúz Jean Panais, aj ten tam chudák hnije, pekne, tichučko vie spievať o hroboch, o tieni, aj sloboda sa vráti... Vtom Majerský počul Zitu zvriesknuť plačom, obliahal ho chlad, nato horúčava, plačlivý vresk mu vzbudil v mysli jedľovú horu, jedovatú modrú oblohu, svietiacu pomedzi jedle a zelené konáre, ale zároveň aj túžbu byť v tom snehu, pod tou oblohou, v tej zelenej hore, stáť na stráži či v noci, či vo dne, slziť páliacimi očami, ale strážiť bunker od hlbokého dlhého jarku, tadiaľ bol k nemu najľahší prístup. Vráti sa ta pod Bielu skalú, pomyslel si, pôjde ta, aj keď mu Černek hneď dá obližať olovo – prečo to Černek povedal? – odprosí kamarátov, každého z nich, aby ho nechali, a len čo bude treba, pôjde do horárne, do Melichavy... Božekriste na nebi – Zita, Zitka... Vráti sa, pôjde s ruskými partizánmi, prebije sa s nimi k armáde, až bude treba... Zita – Zitka, odpusť mi všetko, Zitka...! Znovu ju počul zvriesknuť plačom. Zita, Zitka...

Majerskému sa v ruke pošmykla puška, tupo udrela o dlážku, lebo v tej chvíli sa mu v mysli rozžiarilo, či Zita nie je vydatá za Černeka. Vydýchal sa z desu. Nie, ta sa nemôže vrátiť, ta pod Bielu skalú do bunkra –

V kuchyni sa oberscharführer Obmann, naplnený myšlienkami, spomienkami a celým svojím dobrým detstvom a dávno prestrieľaným životom, pokojne zhováral so scharführerom Kniewaldom. Tešil sa zo svojich rečí aj z Kniewaldových poznámok, lebo chlapi sa im smiali a oni obaja a najmä on sa mohol bezmedzne rúhať spotenej, urazenej a pokorenej matke a chorému dieťaťu. Sedel, fajčil, pohodlne opretý chrbtom, zovreté úzke pery s kútikmi vtiiahnutými dozadu otváral iba na prostriedku. Celá tvár mu ubiehala dozadu, všetko po nej stekalo, nič sa nezachytilo na nej, ani do privretých očí, ani do uší, pritisnutých k lebke, všetko bolo ako oceľový zobák na štiepanie dreva.

Zite v mäteži strachu, nádeje, zloby, poníženia, hnevu zišlo na um, že tej tváre by sa ani guľka nezachytila.

„Potí sa,“ povedal Obmann na Zitu. „Poddáva sa, tak sa poddá, že bude rada, keď ju trochu povzbudíme k životu – a až začne smrdieť, musí nahriať vody a potom ju budeme umývať. Hals – bernardín na penzii! Čo robí? Nestriela partizánov, striela do nohavíc.“

Chlapi sa rozosmiali.

„Herr Oberscharführer,“ povedal Kniewald a spodnú čeľusť so žltými zubami vysunul dopredu, „keď som bol malý, učili ma, že niet na svete pre človeka väčšieho požehnanie ako kliatba raja: V potu tvári svojej budeš jesť chlieb svoj!“

„Veľmi múdri učitelia ťa učili, Scharführer.“

„To až teraz vidím, akí múdri.“

„Neobyčajne. Ty si náš filozof.“

„Jednej veci by som sa najviac tešil.“

„Akej? Čomu, Scharführer?“

„Aby tak dlho musela kolísať, že by sa aj s tým výprdkom rozliala na pot –“

Obmann otvoril naprostriedku ústa. Smiech stíchol. „Nemáš fantáziu, Scharführer,“ povedal, „nikdy si nemal. Filozofi nikdy nemajú, a ak, nestojí za mnoho. Tu má fantáziu iba Otto, aj to slabú. Ja by som tu chcel sám presediť vojnu a ona by musela kolísať, ale tak, aby sa aj s tým

výprdkom zmenila na kostru. Kosti by hrkali a nad suchou, neškodnou hnilobou by zneli fanfáry, fanfáry a bubny – “ Obmann si preložil krížom nohy a začal kývať čižmou „ – fanfáry a bubny – hahá – hahá!“

„Háhahaha!“ zarehotal sa scharführer Kniewald a rukávom si utrel oslinené pery. „Háhahaha!“

Obmann pozrel na stenu, na obraz nahého Ukrižovaného, na veľký sivý hubáň, ako sa z neho ako z kvetníka temer až Kniewaldovi na hlavu ťahá „stará dievka“, smiešna a skromná, nikdy nekvitnúca kvetina.

Esesmani sa smiali.

Obmann si otvoril naprostriedku tenké pery. „Tu sú zrejme kresťania,“ povedal, keď utíchol smiech, „krstia, modlia sa – ja som sa nikdy nemodlil, je to nepohodlné – tu sa ľudia modlia a chcú do neba. My im k tomu pomáhame – môžeme aj tejto! Po jej mužovi ľahko niečo nájdeme – možno aj partizáni tu niečo zabudli. Mne sa doteraz priznal každý, koho som vyšetroval – kto mlčal, svedčil, prisviedčal – hahá! Lenže stále zabúdame na jedno. Mali by sme najprv krstiť a až potom posielat do neba. Scharführer, čo povieš?“

Kniewald vysunul dopredu spodnú čelusť, otvoril oslinené pery a vytrčil žlté zuby.

„Šporuj si svätenú vodu, neposikuj sa!“

„Háhahaha!“

„Až budeme mať všetci našporované,“ povedal Obmann prostriedkom perí, „potom jej pokrstíme tohto vyprdenca.“ Nohou ukázal na kolísku a čižmu vopchal do srdca, vyrezaného v doske chlapcovi pri hlave. „V kostoloch sa krstí studeným, my budeme teplým. Scharphilosoph, neposikuj sa, nepúšťaj do nohavíc, šporuj si svätenú vodu!“

„Háhahaha!“

Obmann vytiahol čižmu zo srdca.

Zitou sa prehnala triaška, v očiach ju pálili zdržiavané slzy a pot, stekal jej z čela. Telo mala meravé, napoly zohnutá nechcela sa pustiť sporáka a obrátiť sa od kuchynských a izbených dverí, od schnúcich mláčiek po Majerskom. V rozpálenej mysli kričala: Majerskýyyý, pod', Majerský, pod', preboha, ratuj, aspoň jedného zabi...! Po nahom krku a ramenách ju obliat studený strach, prešiel jej po tele.

Obmann otvoril ústa. „Potom sa jej opýtame, kde má muža, v ktorom meste a čo jej píše,“ povedal. „Ak povie, že v Berlíne, tak ho bude mať u partizánov. Umyjeme ju, pomôžeme jej pritom a uvidíme. Hahá!“

Zita kolísala, potila sa a v mysli kričala na Majerského, aby prišiel a zabil aspoň jedného.

Lieskov bol temný pod zamračenou oblohou, ticho bolo všade, iba na širokej ceste zamrznutý sneh chrupčal nemeckej hliadke pod bagančami. Lieskov bola malá dedina, štyridsať chalúp bolo v nej, sedemnášť vypálených, kľukatý potok ňou tiekol a ponad potok bolo pätnásť drevených a betónových mostíkov, chodilo sa po nich z cesty na maličké dvory. Na maličkých bielych dvoroch snehom zapadané kôpky hnoja, navožené kôpky bukového dreva a okolo chalúp strapaté a pichľavé metly hrušiek a jabloní. Ani na jednom dvore nebolo brány, všetky dvory otvorené a dobre bolo do nich vidieť z cesty. V škole a v neďalekej bývalej kúrii (kedysi tam boli kancelárie lieskovskej píly) bola ubytovaná nemecká posádka. Velil jej oberleutnant Hals, nenávidel blockwartov. Partizáni ho neznepokojovali, lebo Lieskov bol pri hradskej, po nej prechádzali nemeckí vojaci peši, na koňoch a autách, slovenská domobrana a maďarské vojsko. Nemecké strážne stáli na hornom konci pred Hankovou chalupou, pred školou a kúriou a na dolnom konci pri píle. Tma bolo v Lieskove, nemeckým strážnym a hliadke svietil iba kde-tu špinavý a kde-tu čistý sneh.

Pohýbal sa vetrík. Vojakovi Moellerovi zavial na tvár pod prilbu dva veľké chumáčiky snehu. „Padá sneh,“ povedal si pošepky Moeller, „zima ešte potrvá... sedemnášť, osemnášť, devätnásť, dvadsať, jedenadvadsať...“ Znovu mu zavialo pod prilbu snehu na tvár, horúcu od hnevu na Obmanna. Sedem rokov už vojenčí – ostal z neho všivavý pes. Všetko je všivavé, eses, esdé, gestapo, vojsko – všivavé je všetko od gefreitra hore! Svine! „... desať, jedenásť, dvanásť...“ Rátal kroky, kráčal, obracal sa. Chodil sponad Hankovej temer až po Černekovu chalupu. Chumáčiky snehu mu chladili horúce vlhké ruky, držiace studenú rýchlopalnú pušku.

V Zitinej izbe sa okno šerelo nočným Lieskovom.

Majerskému sa triasla ruka, metala sa mu na mosadznej, trošku vykyvanej kľučke. Kľučka štrkotala, rachotila Majerskému v ušiach a okno

mu v ušiach dunelo, akoby po drevenom moste hrmeli tanky, ale Obmannov schar to nepočul, lebo sa rehotal a v kuchyni búchala Zitina kolíska. Majerskému v ušiach zadunelo a znova počul zvriesknuť a zjačať Zitu. Zita mu zvrieskla v duniacich ušiach strašným hlasom, akoby ju niekto pomaly dusil. Zitin vresk sa mu vrezal do celého tela ako veľká žeravá čepeľ. Zrazu všetko stíchlo. Spotený Majerský otvoril na okne vnútorné krídla, otvoril ich ticho dokorán, ruku položil na kľučku na vonkajších krídlach. Štrkotala, rachotila a okno dunelo. Majerskému bilo v rozbolenej hlave údermi kolísky, nemeckým rehotom a vlnami krvi. Otvoril okno, pomaličky otvoril krídla dokorán, vyklonil sa, zem bola nízko, vyrovnal sa a počúval. Všade ticho. Pomaly, opatrne si vyložil von pušku a začal vychádzať oknom na maličký dvor ku kôpke bukového dreva, trochu zasneženej. Na ruky a na tvár mu vetrík zavial veľkých vlhkých chumáčikov snehu. Od kôpky dreva pomaly a ticho prešiel maličkým dvorom, vyšiel na betónový mostík, vedúci z Černekovho dvora na cestu, zastal, strhol sa a počúval vojaka Moellera: „... eins, zwei, drei, vier –“

Moeller si nahlas rátal kroky a vzdaloval sa od Černekovej chalupy.

Majerský zišiel z betónového mostíka do potoka. Krátko a rýchle dýchal a čakal Moellera, či sa nevráti.

„Ja, ja, das ist gut,“ povedal prostriedkom úst Obmann Zite, „das ist das richtige Tempo!“

Zita kolísala, spotená, mokrá na celom tele a na tvári. Z očí, upretých pod stôl, jej hľadel tmavý jed. Zrazu sa na chvíľu upokojila, lebo jej zišlo na um, že Kubíkov Števo, čo bol v Nemecku, robil v bani kdesi pri Hamme. Hamm, Hamm – ale kde? Jeho otec ho stále spomínali. Ak sa jej opýtajú, pomyslela si, kde má muža, povie im, že v Hamme, v bani. Ale sú v Hamme bane – a ak nie? Ale áno, povie, že v Hamme... Zity sa zmocnila kratučká radosť, ale hneď po nej žiaľ, že jej to zišlo na um: Septembrové ráno, chlapec ešte celkom maličký – Zita si spieva „Beliže mi, beli,“ spieva si, kolíše na dvore, „môj anjelik biely – veď si ťa pochovám – veď si ťa pochovám za kostolík biely. Hajaže mi, haja...“ Ešte aj Mišo doma, partizáni na dvore... Zitu drvila ľútosť.

„Háhahaha!“ Scharführer Kniewald sa rozosmial, lebo Otto Drossel, esesman s olepeným lícom, mu povedal, že už má našporovaný najme-

nej liter svätenej vody a že by už mohli začať krstiť Zitinho chlapca. „Háhahaha!“ Kniewald si rukávom utrel oslinené pery. „A ako to budeme robiť? Po jednom a či všetci naraz – do hrnca? Dáme jej upiť. Bude myslieť, že je to varené víno. „Háhahaha!“ Kniewald sa obrátil k Zite a povedal jej: „Guter Wein – ein gutes g’selliges Ding, háhahaha! Zu rechtem Gebrauch gab Gott uns den Wein! Háhahaha! Gott mit uns!“ Udrel si na starodávny opasok s nápisom „Gott mit uns,“ udrel sa ešte raz. „Háhahaha!“

Zita sa pod návalom rehotu pritisla o sporák. Zhrozila sa chlapcov, ako sa ich v ten večer ešte nezhrozila, lebo sa jej zazdalo, že sú opití – a či ona je opitá a trápí pamäť? Nie, oni sú opití niečím strašným a ona trápí zmysly, pamäť, všetko... Lavú ruku zovrela okolo teplého rámu.

„Kolípat!“ povedal Drossel. „Puč nám ňáky hrnec!“

„Hrniec?“ opýtala sa prekvapene Zita, vydesená, že ich ničím neponúkla, iba suchým chlebom. „Načo vám je? Čo budete variť? Mohla by som –“

„Fíno!“ povedal Drossel. „Nás je tady deviet, každhej má najmíň pu-litr – hrniec tak na sedum litrú! Sviecenou vodu puthem vašiť!“

Zita prestala kolísať. Načiahla sa na kachľovec a zložila červený osem-litrový hrniec. Podala ho Drosselovi.

Usmial sa, až sa mu na líci skrčili špinavé, krížom prelepené pásiky leukoplastu. „Tak prosím,“ povedal, „kto začne?“

Zita, opretá o sporák, už nekolísala chlapca, rozpáleného a červeného v tvári, unavene otvárajúceho oči. Dívala sa na Obmanna, ako sedí s perami vťahnutými dozadu, s privretými chladnými očami a s tvárou ako oceľový zobák. Nerobte mi zle, preboha, prosím vás! volali jej na Obmanna oči, hoci nevedela, čo jej chlapi budú robiť.

„Du – !“

„Kolípat!“ skríkol Drossel. „Kolípat šteňe!“

Zita pomaly rozkolísala kolísku.

„Ja už musím,“ povedal Kniewald, „už ma tlačí svätená voda. Háhahaha!“ Vstal. Po čiapke sa mu rozťahli hnedolilavé stonky a sivozelené tučné lístky „starej dievky“, visiace z veľkého sivého hubáňa pod obrazom nahého Ukrižovaného. Striasol si ich z hlavy, vzal hrniec a položil ho na dlážku naprostred kuchyne.

„ – dreiundzwanzig, vierundzwanzig,“ počúval Majerský blížiaceho sa Moellera, „siebenundzwanzig – “

Obmann rozmýšľal, či neposlať po alkohol. Majú v aute... Mohli by prísť aj chlapi od auta, aj so psami... Pozrel na Kniewalda. „No tak, Scharführer,“ povedal, „ukáž jej, čo máš!“

„Háhahaha!“ Scharführer Joseph Kniewald si stal nad Zitin hrniec, rýchlopalnú pušku si odsunul na ľavý bok a začal si rozopínať biely plášť. „Háhahaha!“

Zita zrevala, skočila ku kolíske a uchytila si horúceho, chabého chlapca, zrevala bez slov, aby Majerský počul, a vtom sa jej rev zmenil na slová „Majerský, ratuj, Majerskýýý!“, prebehla kuchyňou a vrazila chrbtom do izbených dverí. Dvere sa jej za chrbtom otvorili. Zmeravela.

Obmann sa na ňu trošku usmial. „Scharführer,“ povedal Kniewaldovi, „začni už! Čo máš tú svätenú vodu až v kolenách?“

„Háhahaha!“

Vonku treskol výstrel z pušky.

Obmann vyskočil, dal si na hlavu brigadírku s plechovou lebkou a hnátmi a pozrel na schar.

Kniewaldovi poklesla spodná čeľusť a vysunula sa mu so žltými zubmi dopredu.

Zita si pritisla horúceho chlapca na prsia, hlavu si mu oprela o plece a rozplakala sa. Slzami videla, ako jej z kuchyne utekajú bieli chlapi s rýchlopalnými puškami v rukách. Vbehla do izby, ticho zhíkla – a s novým záchvatom plaču zatvorila okno. Tadiaľto ušiel, on, Majerský... Odišla od šereho okna, ešte ním pozrela do temného Lieskova, trošku si postála pri zastlanej posteli. Zastlal ju, chudák... Pokročila ku dverám do teplej kuchyne. Pri dverách ju zarazil praskot z rýchlopalnej pušky, z jednej, nato z niekoľkých. Chvíľku počkala, vydýchala sa a vošla do kuchyne. Chlapcovi urovnala kolísku a položila ho do nej. Rozbole né nohy sa jej podlomili. Vzala si hrubé hnedé šaty, sadla si na lavicu, kde predtým sedel Otto Drossel, obliekla si ich. Chlapca, otvárajúceho oči, slabého a horúceho, trošku kolísala, iba trošku, takže nebolo počuť ani zodraté podnohy. Plakala, ticho plakala nad chorým chlapcom, nad sebou, nad Majerským. Začala sa triasť, na rukách a na tvári, ako sa na osike trasie lístie, keď osikovým hájom vanie vetrík, triasla sa na celom

tele, a hoci hľadela do otvorených dverí, hoci vonku na ceste sem i ta behali a dupotali vojaci, kričali, hoci vonku sa ešte ozvali tri dávky z rýchlopalnej pušky, nepočula nič. Na kolíske si zopäla nad chlapcom ruky, zopätými rukami trošku kolísala, trošku iba, sklonená. Kolísala, ale začínala sa poddávať lútosti, že sa vydala za Černeka, že mu dala chlapca. Veď chlapca oni zabijú, hodia do ohňa –

Dvere na kuchyni zahrmotili.

Dnu vbehol Otto Drossel, z líca mu ovísali pásky leukoplastu, odkopol z dlážky Zitin červený hrniec a pobehol otvoríť aj druhé krídlo dverí. „Sem!“ skríkol na bielych esesmanov. „Sem!“

Dvaja bieli Obmannovi chlapi doniesli do kuchyne mokrého, zablateného Kniewalda, položili ho na dlážku a vybehli von.

Zita nehybne sedela.

Dvaja chlapi sa hneď vrátili s Obmannom, mokrým a zakrvaveným oberscharführerom, a položili ho ku Kniewaldovi.

Zita nehybne sedela, Drossel hľadel na ňu i na kolísku, už nebúchala ako dieselový motor, Zitin chlapec otváral a privieral na matku páliace oči.

„Aj Schurza?“ opýtal sa jeden z chlapov Drossela. „Už je –“

„Aj!“ povedal Drossel. „Prečo?“

„Mŕtvy!“

„Aj! Aj ostatných!“

Bieli chlapi položili mŕtveho a chladnúceho vedľa Obmanna.

Zita sa dívala páliacimi očami na bielych chlapov, ako ešte dva razy vybehli a vrátili sa s dvoma mokrými, zablatenými a krvavými mŕtvymi a ako jej ich položili na dlážku. Ticho si kolísala chlapca. Páliace oči obrátila k Obmannovi a Kniewaldovi, obaja stenali na zemi. Stopy na izbenej dlážke po Majerskom, umazaná a mokrá posteľná plachta, umazaná poduška, šaty po mužovi na povale v truhle, zahádzanej senom, dupot a výkriky vojakov na ceste – to všetko jej padalo na myseľ a boľavé telo ako ťažké kamene, to všetko ju dusilo. Prezrú, bilo jej na myseľ, zabijú, vypália... Chlapca hodia do ohňa... Sklonila sa ku kolíske, vybrala si von chlapca aj s poduškami, ovinula ho nimi, ovinula aj hrubým bielym svetlom a vtisla sa do kúta medzi teplý sporák a stenu.

Pred Černekovou chalupou zastalo auto.

Vonku na dvore sa ozvalo mnoho nemeckých hlasov.

Vybehnúť, zišlo jej na um, skočiť s chlapcom do potoka, v potoku ho udusiť –

Do kuchyne sa vhrnuli vojaci v prilbách a strakatých plášťoch, zelenosiví vojaci bez plášťov a Obmannovi bieli chlapi.

Zita sa pod prívalom nenávistných, vyľakaných očí tisla do kúta, chvela sa zimou, lebo dokorán otvorenými dverami prúdilo zvonku studené povetrie, závaný vetra vháňali dnu padajúci sneh a vyháňali teplo.

Prišiel oberleutnant Hals. „Ja,“ povedal vo dverách a obrátil sa k Zite, „ja –“

„Tá suka vám nerozumie,“ povedal Drossel nadporučíkovi Halsovi. „Môžem tlmočiť, Herr Oberleutnant!“

Hals, široký chlap, obrátil širokú nahnevanú, starnúcu, do veľkých záhybov poskladanú tvár s veľkými okuliarmi k tenkému Drosselovi. Mykol hlavou, veľké okuliare mu blykli. „Budete – taký láskavý?“ opýtal sa. „Ju –“ ukázal na bledú a chvejúcu sa Zitu „– si vyšetším sám. Vyšetrenie s pomocou tlmočníka trvá dlho – zatiaľ by vám ranení mohli pomrieť a mŕtvi by začali hniť! Radšej sa o nich postarajte! O svojho padlého strážneho sa postarám sám!“ Ukázal na dlážku, na stenúceho Kniewalda a na Obmanna, ten chrčal a hýbal nohami. Blockwarti, svine – a vojna ide dočerta! Biele, miestami zablatené plášte mokli na piatich chlapoch červenou krvou. Hals nenávisťne hľadel na Obmanna.

Vietor zvonku zavial do kuchyne padajúceho snehu.

Halsovi blykli okuliare.

Zita, meravá v preziabnutom tele, tisla sa do kúta, chcela splynúť so stenou, aby ju nebolo už vidieť, a meravými, široko otvorenými očami sa dívala, ako chlapi v bielych plášťoch odnášajú z kuchyne na auto mŕtvych a stenúcich ranených.

Po chvíli, keď auto s Obmannom a jeho scharom odišlo a nebolo ho už ani počuť, po krátkej chvíli, pre Zitu nesmierne dlhej a strašnej, lebo oberleutnant Hals hľadel na ňu, na uplakanú, vtisnutú do kúta a držiacu horúceho chlapca, hľadel veľkými blýskavými okuliarmi, po chvíli, Zite v nej už nemohla blednúť tvár a vydesené oči sa už nemohli plniť hrôzou, dovedla Köhlova hliadka Majerského.

Poklesnutý bol v kolenách a v páse, bez čiapky a zbrane, na tvári zakrvavený a temer na celom tele mokrý a zablatený. Zablatenú hlavu mal obrátenú k zemi a do bledej tváre mu viseli čierne vlasy.

Vojaci ho vrazili do kúta medzi kuchynské a izbené dvere.

Hals blysol okuliarmi a obrátil sa ku Köhlovi. „Unteroffizier!“

„Rozkaz, Herr Oberleutnant!“ Zhrbený unteroffizier Köhl sa chcel vyrovnáť, ale ostal zhrbený i tak.

„Zajatca netýrať!“ povedal. „Budeme ho potrebovať na vyšetovanie! Vzdal sa bez zbrane?“

„Bez zbrane, Herr Oberleutnant!“

„Zabíť Moeller má zbraň?“

„Pušku, Herr Oberleutnant!“

Hals sa obrátil k Zite, vtisnutej s chlapcom do kúta medzi sporákom a stenou, bledej a trasúcej sa, a pokročil doprostred kuchyne. „Ist der da Ihr Mann?“

Zita zaslzela na Halsu, ukazujúceho na Majerského, opretého v kúte a zlomeného. „Neviem,“ povedala, „neviem, čo hovoríte.“ Tušila, čo jej hovorí vojak s okuliarmi, ale nevedela, čo vykonať. Priznať sa a či nie? „Neviem, preboha, neviem, čo hovoríte, neviem, čo s ním chcete vykonať – “

„Ja – oder nein?“

„Áno,“ povedala, „prosím vás preboha – nezabíjajte mi ho, nezabíjajte – !“

„Ja – oder nein?“ Hals hľadel na Zitu. Keby boli už vtedy Hitlera zabili... zišlo mu na um. Hitler – Oberblockwart! Aby mohol zničiť jednu ideológiu, vymyslel druhú, oklamal nemeckého vojaka – ešte mu aj do vojenskej knižky dal vytlačiť, že nesmie zabiť nepriateľa, ktorý sa vzdá... Hals hľadel na Zitu, vtisnutú v kúte. Ako – ako možno pred ideou chrániť človeka? Zabiť ho – a či mu dať život? „Ja,“ skríkol na Zitu, „oder nein?“

Zita pokrútila hlavou.

Oberleutnant Hals dal Majerského odviešť, odišiel.

Zita sa dlho dívala na mláčky krvi, čo jej ostali na dlážke, a do otvorených dverí, vidieť bolo nimi na dvor a na husto padajúci sneh. Chlapca

si položila do kolísky, a keď zatvorila dvere, čakala strašnú noc a strašné budúce noci a dni.

*

„Obžalovaní sa odsudzujú k nasledovným trestom...“ V rádiu stíchol hlas predsedu súdu, hlas monotónny, ničím nezvlnený, rádio šumelo ako zrno padajúce na plech.

Zita sedela pod „starou dievkou“, pod veľkým sivým hubáňom a pevnou bukovou konzolou (na konzole mali Černekovci postavené rádio), sedela, čakala, dívala sa na muža sediaceho za stolom na lavici a širokou belavou, okolo nosa spotenou tvárou hľadiaceho do stola.

Predseda súdu si odkašľal, odkašľal si znova, rádio šumelo ako zrno. „Jozef Majerský –“ predseda si opäť odkašľal „– narodený dňa siedmeho septembra roku tisícdeväťstotretieho v obci Temešany... zamestnaním roľník, obyvateľ obce Temešany, okres... sa odsudzuje... na dvanásť rokov väzenia, na konfiškáciu celého majetku. Jeho manželka Mária Majerská, rodená Szabová, narodená... jeho syn František Majerský... a jeho syn Ján Majerský... na vysťahovanie z okresu –“

Černek si vyložil na stôl veľkú, širokú ruku, masťou mäkkou dlaňou navrch. Trpko sa mu usmiala veľká, široká, okolo nosa spotená tvár.

Z rádia nad hubáňom odznievali rozsudky nad ďalšími siedmimi Majerského spoluvinníkmi.

Zita počúvala trhane, dívala sa na muža, pomaly jej mizol z uší hlas predsedu súdu, mizol a stíchol v šume búriacej sa krvi.

„Ale čože, čože tam po ňom,“ odpovedal Černek na rozsudok, „jeden Majerský sem, jeden Majerský tam – aj tak, aj tak by ho boli odsúdili, aj keby som ja nebol svedčil – je to rozvratník a sabotér – družstevníci sa na neho vyhovárali – po vojne, po vojne dostal majetok, v Temešanoch rozdelili veľkostatok a Majerský robil na majetku so ženou, so synmi – družstevníci sú družstevníci – nerobili, nerobili, vyhovárali sa, že keď to ide dobre Majerskému na svojom, prečo by to aj im nešlo, a začali vystupovať z družstva – rozvratník a sabotér – a on tak, on si plnil kontingenty! – keby tak družstvo plnilo – dobre by bolo –“ Černek začal na veľkej, širokej ruke otvárať a zatvárať hrubé prsty „– dobre by bolo – to bol, to bol dobrý gazda – ale my nepotrebujeme dobrých gazdov, my

potrebujeme...“ Podvihol ťažkú hlavu s novým hnedým, ešte nesformovaným klobúkom.

Zite začali hnedé oči temnieť a hroziť hnevom.

Rádio nad „starou dievkou“ skončilo prenos zo súdu proti kulakom a proti rozvratníkom a sabotérom družstva v Temešanoch.

Zita sa trochu pohla.

„Dnes je žatva radostná,“ hlásal o chvíľu z rádia mladý, živý mužský hlas, „lebo vo väčšine všade tam, kde sa pracovalo ešte prednedávnom ručne, pracujú samoviazače a kombajny, ktoré za roľníka vykonajú tie najťažšie práce. Týchto strojov je v tohoročnej žatve opäť viac. Obdobie žatvy kladie zvýšené úlohy na orgány a organizácie i všetkých členov našej strany –“

Černek pozrel na Zitu, na tvár mladú ešte, ale preťatú dvoma ostrými vráskami, temnú hnevom v hnedých, široko otvorených očiach a hroziacu.

„– ako aj obmedzovaním strát pri zbere na najmenšiu mieru,“ hlásal z rádia mladý, živý hlas, „dajú sa očakávať vysoké, ba možno povedať až rekordné hektárové výnosy, lebo vždy a vo všetkom –“

„To je to,“ povedal Černek a vytrčil k hroziacej Zite hrubý, mastný prst. „Rekordne vysoké hektárové výnosy, rekordné hektárové výnosy – a preto, preto som na neho svedčil –“

Černek sa prstom začal pichať do prs „– aby boli, aby boli rekordné, rekordné hektárové výnosy – lebo ja som, ja som – vieš, kto som ja? – ja som na okrese pôdohospodársky referent – a ja musím, ja musím dbať na to, aby družstvá išli ani hodiny –“

„– treba to spomenúť najmä z tých príčin,“ hlásalo rádio na konzole nad hubáňom, „že v niektorých organizáciách sa udomácnil názor, že v žatve nemožno zasadať a schôdzovať, čo prakticky vyústilo v tom, že stranické organizácie v takom dôležitom období, ako je žatva, v skutočnosti nepracovali, pretože na našej dedine –“

„Preto som svedčil,“ povedal Černek, „lebo v žatve treba schôdzovať, treba súdiť – čo sa ma teda neopýtaš, prečo som svedčil? Prečo prvý raz tak a prečo som už druhý raz tak nemohol? Preto, lebo keď som počul –“

Zita sa trochu pohla, pohýbala hlavou hnedolilavé stonky a sivozelené tučné lístky „starej dievky“, ešte stále ju opatrovala.

„Čo sa ma neopýtaš, prečo som svedčil?“

„Svedčil si...“ Hnev rozochvel Zite pritíšený hlas. „Nemal si tak! Pre seba si zabudol na iných! Dbáš len na seba, akoby si bol sám na svete! Tebe Majerský neublížil – “

„Lebo chceli,“ povedal Černek, „aby si aj ty, aby si aj ty svedčila. Ty ho vraj poznáš, ty by si vedela o ňom viac povedať ako ja – a ja som nechcel, aby si ty na neho svedčila, preto som svedčil ja sám, ja sám, aby si nemusela na neho cigániť, chceli – “

„Kto chcel?“

„Práca, ktorú konáme v tohoročnej žatve,“ hlásalo rádio sponad hubáňa, „je veľká, no neobyčajne radostná – “

Zita vstala, pohýbala stonkami a lístkami „starej dievky“ a zhasla reláciu o radostnej žatve.

Ostalo ticho. Otvorenými dverami sa vnášal do teplej kuchyne príjemný letný večerný chlad, cvrkot svrčkov a hukot vody v potoku.

„Ja by som nebola svedčila!“

„Myslíš?“

„Nekrič, Mišo!“ Zita, oblečená v kvetovaných plátenných šatách, prebehla k dverám a chcela ich zatvoriť.

Černek pozrel na ňu, na biele tenisky, ohorené lýtka, široké boky a na prsia, vlniace sa plátennými kvetmi. „Nezatváraj, teplo je tu!“

„Kričíš a – “

Po ceste za potokom prebehlo auto.

„Nech,“ povedal Černek, „nech! Nech ma počujú aj do tých tatraplánov, čo tadiaľto chodia! Prišli za mnou, vzali ma a povedali, že ak – “

„Mišo, to si mu nemal vykonať – “ Zita rýchle dýchala, opovržlivo hľadela na rozochveného muža „ – to človek nerobí! Ty – “

„ – ty myslíš, ty myslíš, Zita, Zitka,“ povedal trhaným a trochu pridušeným hlasom Černek, „ty myslíš, že by si bola ináč svedčila ako ja? Nebola – nebola by si – nebola veru – a tam na súde mnohí ešte horšie svedčili – vzali ma, povedali mi ‚Podpíš!‘ – vedeli o mne, že som bol s Majerským v Povstaní – oni všetko vedia, na každého dávajú pozor – a ja som sa bál – o teba, o deti – každý sa bojí – svedčil som – “ Černek si oboma rukami začal búchať na široké prsia „ – lebo som, lebo som

nechcel, aby si ty musela na neho – každý sa bojí – ale keď som počul, čo iní na neho vraveli – “

Zita sa striasla.

„Druhý raz,“ povedal a pozrel po Zite, „druhý raz by som už ani ja – ani ja – mrzí ma to – za nič dostať dvanásť rokov – to je mnoho, to si ani Majerský nezaslúžil – a ja som pôdohospodársky referent! – bol som, Zitka, dbal som, aby družstvá išli ani hodiny, ale už nie som – nie som, dodnes som bol – už nebudem, lebo som povedal, ako to bolo s Majerským – “ Černek zovrel na stole veľké päste a zdvihol ich, také stisnuté, že mu hánky obelievajú „ – bol som, už nebudem – nemysli, toľko statočnosti k Majerskému je vo mne, aj keď bol taký k tebe, k tvojej nebohej materi a k nebohému Ragalovi, aj keď vtedy z hôr prišiel k tebe! Sem! Povedal som im, ako to bolo s Majerským, tam do toho – do toho rádia, nuž a potom mi oni povedali, že takých ako ja nepotrebujú... Dobre, ale o Majerskom som im povedal, ako to bolo! Nebolo mi to všetko jedno...“ Stíchol.

„Kedy si im to povedal?”

„Tam na súde, do toho rádia!“

Zita sa vyrovnala v tele, opovržlivo prskla. „Kedy?“ opýtala sa. „Počúvala som, a nepočula som ťa.“

„Čože?“ Černek sa obrátil k Zite. „Povedal som im, aký bol Majerský s nami v horách, čo sa mu stalo a čo tu vykonal, keď prišiel k tebe, povedal – “

Zite sa opovržlivo skrivilí pery.

„Všetci to počuli, aj Majerský, aj jeho žena a deti, rodina – a do rádia to nedali!“

Zitu začala páliť tvár. Prešla kuchyňou, stala si pred dvere, aby sa nadýchala príjemného letného chladu, aký býva večer po búrke.

Lieskov voňal, šumel cvrkotom svrčkov a hučal klesajúcou vodou v potoku.

Zite zbehli po líkach teplé slzy. Z tohto potoka Majerský strieľal, najprv tu zabil vojaka, vzal mu automat, potom strieľal na tých bielych vojakov, na tých so smrčkami... A možno veriť Mišovi? spytovala sa v duchu a bránila sa dorážajúcej myšlienke, či sa jej muž Mišo na súde

nevypomstil Majerskému. Mišo je raz taký, raz onaký, doma tak, na súde ináč – iste nemohol a nemôže zabudnúť Majerskému Radotín... Myšlienka na Zitu dorážala ďalej. A nestihla Majerského nakoniec pravda? Za všetko, čo vykonal jej a iným? Ak Mišo nehovorí pravdu, zle je – a ak...? Z núdze sa vydala za neho, z núdze s ním i teraz žije – a Mišo to vie. Pomstí sa... Znova zbehli Zite po lícach teplé slzy.

Pred Černekovou chalupou sa osvietila cesta a stromy. Po ceste prebehli dva tatraplány a o chvíľu po nich tatra-osmička. Ostal za nimi nepríjemný zápach spáleného benzínu.